Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 9 август, 1977 шу. ● № 95 (5762). Мах 2 кеп.

Л. И. Брежневи Н. Чаушескуи доттагIал тIехь вIашагIкхетар

5 августе Крыме вIашагIкхийтар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежневи РКП Генеральни секретарь, СРР Президент Н. Чаушескуи.

Новкъосташа Л. И. Брежневен Н. Чаушескуси вIаши хоамаш дир КПСС XXV съезден РКП XI съезден решенеш кхоачаш мишта ю, шин парте теркама юкъмоттиге латтача дешаех дувцаш.

Новкъоста Н. Чаушескус советски халкъ даькъала дийцар КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагIара накъадахара къовсам лоаттабеча толамаш дахарца. Коммунизм хьалъеча советски наха керда йоккхий коталонаш яхар шийна ловлга хьаьлар цо. Ший оагIонгахьара новкъоста Л. И. Брежнева румынски халкъ даькъала дийцар РКП XI съезда решенеш кхоачашъеча толамаш дахарца.

1976 шера ноябре Л. И. Брежнев Румыне Социалистически Республике волаш баь барт чакх мишта боах а дийца вIашагIкхийттараша хьакхайкадир КПСС-и РКП-и юкъера бувзамаш, дерригача керттерча лостамашка советско - румынски вIаши цхьана леладу гIулакхаш дегIаахара шоаш раьза болга. Шаккха а оагIув СССР-и Румыненен юкъера вIаши пайдане дола бувзамаш дIахо кIоаргде гIерташ хилар, къаьстта аьлча ВIаши Экономически гIо дара Совета юкъарча мероприятешца, айхха йийза а йийза шинна а оагIон производственни специализацин кооперацин яра перспектива оттае гIерташ хилар хьакхайкадир.

Дунен халкъашта юкъерча дешаех шоашта хетар дийцар. Из дувцаш Варшавски Договора (1976 ш. ноябрь) доакъашхой ППК паччахьалкхений Бухарестски совещане деклараце чулоацаш йола идеяши предложенеши шоай лоархIам бовиза йолга белгалдир, уж вахаре кхоачашъяро дикка дIахьалха доаккхаргдар герзаш Iодахкара, Европе кхерамзле чIоагIъяра гIулакх. Иштта хьакхайкадир Европа юкъарча совещане дакъа лаьцача паччахьалкхений викалаш Белграде вIашагIкхетаро континента мехкий тайп-тайпара а вIаши пайдане дола а гIулакхаш вIаши цхьана леладелга кIоарглара юкъе дакъа хьоргда аьнна хеташ шоаш болга.

Новкъосташа Л. И. Брежневен Н. Чаушескуси шоашта хетар вIаши дийцар дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болама цхьадолча дешаех. Цар белгалдир, марксизма-ленинизма, европейски коммунисташа Берлине хиннача Конференце вIаши могаьча принципий ларда тIа коммунистически болхлойн партеша вIаши цхьана леладу цхьатарра бокъо йола гIулакхаш дегIадахкари цар интернациональни солидарность дIахо чIоагIъяри лоархIам болаш долга.

ВIашагIкхетар цIенча дегтIарен доттагIлен хьалеи хилар.

(ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Укх деношка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме хилар «Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума ялхазлагIа хержача 1975 шера 1 июле хиннача хьалхарча сессе «Юртарча интеллигенце общественно-политически балха тIа лоаца дакъа дIахо шердарахи цар къахьегама а быта а хьалаш тоадара де дезарехи бола соцам кхоачашбар мишта чакхдоаккх» дийцача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Н. Я. Правеньке информацега ладийгIа заседани. Заседане дакъа лаьцар цига хьийха баьхкача районни а городской а къахьегамхой Советий исполкомий председателаша, дуккхача министраша, ведомствай кулгалхоша.

Из дош дувцача къамаьлаш дир просвещене министра нов. М. У. Умарова, унахцIено лорара министра нов. М. П. Каткова, культура министра нов. Р. А. Сайханова, юрта боахама министра нов. С. А. Кириллова, чурча гIулакхий министра нов. А. Ф. Буза, Нохч-ГIалгIай АССР Госплана министра нов. Е. В. Брыксина, «Чечингпотребсоюза» правлене председатела нов. М. А. Мамаева, Шалински райисполкома председатела нов. Л. С. Сайдаева, Министрий Совета председатела заместитела нов. Н. К. Байбулатова.

Дийцача деша хьакъехьа Лакхехьарча Совета Президиумо соцам тIаийцар.

Лакхехьарча Совета Президиумо иштта ладийгIар Советски Союза Паччахьалкхен гимн нохчий а гIалгIай а меттала йоаккхаш фу де деза дувцаш нн. Р. С. Ахматоваси С. И. Чахкиевеи дийцачунга.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

Сийне хийла ялат чуэцача хьалхалаттарий!

Ялат чуэцача техника къахьегама овсарле лаккъяьй колхозийи совхозийи механизатораша. ДукхагIа толамаш доахараштa юкъе ба ераш:

Лазарев Василий,

Сунженски района «Победа» колхоза хьалхалатта комбайнер. «Нива» яхача комбайна тIа цо дикка тIехкхоачашъю заданеш. КIи-марс дIаболабелча денз 5 эзар совгIа центнер ялат аьрдад цо.

Цу боахаме иштта белгалваьнна ва

Михайлов Василий.

Цо болх бу СК-4 яхача комбайна тIа. Цун чота тIа да 4 эзар центнер совгIа аьрда ялат.

Назрановски района «Октябра 40 шу» яхача совхозе дика толамаш даьхад опыт йолча комбайнера

Евкуров Джабраила.

«Нива» яхача комбайнаца ка бола ялат чуэцаш хIара денна цаI-ах задани кхоачашъю цо.

Социалистически яхье хьалхалаттарех ва цу совхозера говза комбайнер

Чумаков Яхьья.

Нийсле хьалхалаттаращца! Ялат сихагIа чуэцара тIабахийта беррига низ!

700 ТОНН ПЛАНАЛ СОВГIА

Йоачан йолаш ахка латте а, хьалонех ца къахкаш болх бу тха совхоза коллективо ялат чуэцаш. Ипатовский опыт газеташ тIа ара ма-яьлла а, из йийца а йийца, тхоай балха юкъейоалае лаьрхIар оаха. Цу гIулакхо ханнахьа ялат чулерзале торо еннай: укх гарггарча шин дийнахь даргда юхелиса кIа хьекха. Деррига дIадийнар 2760 гектар да.

Тока тIара болх дийнахь а бус а цахалдаш вIаштIехьбаькхаб, ялат цIендеши из паччахьалкхен амбарашка дIалуша ба совхоза болхлой хIанз. Таханарча денга дIаденнад 3200 тонн планах 2500 тонн йолча. Тхоай торонаш а лаьрхIа, юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш дика кхоачашдара оаха лаьрхIад планал совгIа паччахьалкхенга 1000 тонн ка бола ялат дохка.

И. ГАНДАЛОЕВ,
Малгобекски района «Ингушский» совхоза керттера агроном.

«Экажевский» совхозе укх шера чуэцаш 2130 гектар ка бола ялат да. Iалаьмате доккха новкъостал хургда доакъарий базана цу культурай ча дизза доал а даь чудерзадича, фермашта юхе хьатIа а дена дIаоттадича. Из да хIанз совхоза мехотрядо шийна хьалхашка оттадаьрех цхьа декхар.

Сурта тIа: шоана гур я чах пашкаш ю пресс-подборщик. Агрегата тIа болх бераш ба механизатораш Гагиев Ахьмади Точиев Муаеаи. Царна новкъостал ду, каникулех школера цIагIа болча дешархоша Баркинхоев Мухажирен, Чилиев Даудеи.

И. ПЛИЕВА сурт.

БУРУВДЕТТАРИЙ ТОЛАМ

Старогрозненски бурув тохара балхий управлене Кузнецов Николая кулгалдеча «Ястребиная № 107» яхача буровой бригада коллективо боккхача бехамца тIаийцар КПСС ЦК майски Пленума решенеш.

Хьалхарча ме рашта бурув тоххаше а гучадаьлар буровой болхлой декал. ДIадахача бирсача Iано а, скважина ствола пенаш чулегаро а, растовраш Iоъахаро а хийла бурувдеттарий болх сецабеш моттигаш нийслора. Цу тайпара моттиг нийсъелча гIо дора Грозненски городской Совета депутат волча коммуниста Лопухов Владимира лелаеча дIа-юха кхувлача пропарочни агрегато.

ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера июнь бутт тIаккхоачаш цар лаьрхIар 200 метр лоаман тIоанашта бурув тоха. КIоаргеи тIехкIоаргеи бурув тохара дикагIйолча методех пайда а эцаш болх беш бригадашта, сменашта, цхьаццаболча бурувдеттарашта юкъе социалистически яхь яьржар. Цар 23 дийнахьа 259 метр лоаман тIоанашта бурув техар. Из дар лийрхIачул 59 метр дукхагIа. Бурувдеттараша доп делар бутт чакхбалалехьа бурув тохар 4622 метрга кхоачале.

Мастерий Ковяко Михаила, Комаров Павела, Чеанчалова Юре, Покорски Петра ерригача сменаша шоай заданеш тIехкхоачашъю.

Бурув тохар сихдар, химреагенташи электроэнергия кхояр бахьан долаш июнь бетта 3500 сом совгIа кходаьд. «Ястребиная № 107» йолча буровой бригада толамаша торо хийлийтар бетта задани 20 июне кхоачашъе.

СИЛОС ХЬАКХА ЙОЛАЯЬЙ

Хьайбаш дизаи йIайхача помещенешкеи долаш Iангара захар да Гудермесски района «Джалка» совхоза коллективо шийна хьалхашка оттадаь керттердарех декхар. ТIаккха мишта лел доакъар Iалашдара гIулакхаш боахаме?

Укх шера доакъар Iалашдема эшша торонаш я тхога. АргIаш даь дIаоттаяьй 650 тонн дика йол, сенаж кIоага чу еллай 830 тонн, планах эзар тонн йоагIача. Из план кхоачашъе йиш я совхозага. ХIанзчул тIехьагIа хьакха езаш 110 гектар клевер я, дика тIаьнна.

Доакъар Iалашдара месячник доладелча денз даьд уж балхаш, дукхагIдараш. Витаминни хьоар кийчдаьд 200 тонн совгIа.

ЛаьрххIа терко яьй чах аргIаш дара: 1050 тонн дика ча дIаоттадаьд доаханна.

КхоалагIа ди да силоса хьажкIаш хьакха йолаенна. КIоага чу еллай 500 тонн совгIа.

Совхоза механизатораша Абдурахманов Рамазана, Алиев Жалауде, Мамиев Амаде хьинар айденна болх бу хьажкIаш хьокхача.

Силос оаха хьоккхаргъя 12 эзар тоннага кхоаччаш.

М. ГАДАМАУРИ,
совхоза парткома секретарь.

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦАРА КИЙЧА БА

Сийлахь-боккхача Октябра 60-шу дизара сийна шоаш тIаийца декхараш дика кхоачашдеш хьабоагIа укх шера Урус-Мартановски района «Красноармейски» совхоза къахьегамхой. Укх деношка тIеххьара гектараш гурахь дийна ка бола ялаташ чуийца баьлар кхаш леладераш.

— Укх шера къаьстта дика ялат кхедаьлар тха механизатораща, — йоах совхоза керттерча агронома Куюмджиев Георгий Александровича, — юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 33—34 центнер ялат даьннад.

ХIанз механизатораша шоай керттера декхар дерхI шоллагIа бола хьувкъам—хьажкIаш — ханнахьен ца йойташ чуэцар. Боахаме чуэца езаш я 780 гектар хьажкIаш. Цул совгIа хьакха еза 354 гектар силоса лаьрхIа дIайийнараш а.

Цу балха эшаш йола техника дика ремонт яь кийчъяьй хьалххе а. ХьажкIаш хьоккхаш кхашка болх беш хургья 8 «Херсонец» яха комбайн, иштта фуалъяька хьажкIаши, силоса дIакхухьаш йола тракторни лафеташ.

ХIанз силоса дIайийна хьажкIаш хьокхаш боахи совхозе. Планах 164 центнер йолча хIара гектара тIара 200 центнер силос йоал. Техника еха ца латтийташ, цунга дика хьож механизатори. Кхай тIа болх беш я «Техпомощь», мастераш-наладчикаш, слесараш даим кийча ба ехача механизма сиха ремонт е.

ХьажкIаш чуэцара лаьрххIа мероприятеш оттаяьй совхоза дирекце, парткомои рабочкомои. Царна юкъе къаьстта белгалъяьй механизаторий болх айбара эша моральни материальни стимулаш. Масала, социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхачоа 150 сом ахча тергла совгIата, шоллагIа моттиг яьккхачоа — 100 сом, кхоалагIчоа — 75 сом. СовгIатаца цхьана тергья карара-кара тела цIе вымпел.

ДуккхагIча даькъе совхозе из культура хьалкхеньй Гебаев Iарбе кулгалдеча механизировании отрядо. Ерригa а отряда чуэца езараш 520 гектар хьажкIаш я. БIаьсти уж дIайийча денз мел эшаш дола Iуяал деш хиннаб хьажкIашта отряда берригa члеиаш.

«ХIара кхайна — дикала Знак» яхача девизагIа болх беш ба «Красноармейски» совхоза механизатораш. Цар хьинар кхы а чIоагIагIа айдаьд «1977 шера ялат чуэцача Ставропольски края. Ипатовски районни партийни организаце балха опытах» болча КПСС ЦК соцамо царга парте Центральни Комитета Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева дIахьийтача каьхато.

Уж документаш дийпа а дийша, дукхагIа пайда лургболча хьисапе гуйран балхашта кийчо еш ба совхоза болхлой.

О. ШАДИЕВ.

РЕСПУБЛИКА ФЕРМАШКА

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара накъадолхаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара лаьрхIа къахьегаш я хьайбаш леладерий коллективаш.

Чакхбаьннаб юбилейни шерах ворхI бутт. Цу ханачухь баьча балхо хьахьокх, хьайбай продукташ Iалашъелга соахкарча укх ханаца нийсдича дикка дегIадена хилар: ерригача республике гIолла лаьрхIача хьайбаш а оалхазараш а хьаэцилга 10 процент лакхденнад, шура — 19 процент, фуаш — 30 процент, тха — 3 процент дукхагIа нийцад паччахьалкхено.

Хьайбай продукци ма-хулла дукхагIа а йоаккхаш доакъарех пайда мишта эца беза хьагойт Ачхой-Мартановски, Грозненски, Наурски, Сунженски, Шалински, Шелковской районий боахамаша.

Паччахьалкхенга шура йохкилга соахкарчул 20 процент дукхагIа да Ачхой-Мартановски района боахамашка; Грозненски районе — 21 процент, Наурски — 17, Шалински — 22, Шелковской района боахамашка — 25 процент.

Кхы а дикагIа хьоккхамаш даха вIаштIехьдаьннад цхьайолча колхозийи совхозийи шурий-товарни фермай коллективай. Ханал хьалха шера йола шура яккхара план кхоачашъяьй «Притеречный», «Победа», «Калиновский» яхача совхозаша. Шера план кхоачашъе гарга ба «Минеральный», «Автуринский», «Верхне-Наурский» кхыйолча совхозий болхлой.

Толамаш даьхад республике коа тIара оалхазараш леладераша. ЦIаьхха лакхбеннаб паччахьалкхенна фуаш дIалалара болх Грозненски, Шалински, иштта кхыдолча а боахамашка, хIаьта сунженцаша фуаш дохкара план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Шура йохкара план кхоачашъяра чIоагIа тIехьаюс «Калаусский» совхоз, цига 54 процент мара кхоачашъяьац шера йола план, хIаьта из соахкарчул 9 процент кIезигагIа я. Лохденнад шура йохкилга «Гехинский» совхозе а, хIаьта иштта тIехьадусилга хIаманца бахьде йиш йолаш бахьан а дац.

Доакъар кийчдара месячник

Республике эггара дукхагIа баьца хьоар доаккха боахамаш Шелковской районе да. Тоъам болаш да, хIанзлехьа Iалашдаьча 17 эзар тонн совгIа долча цу башха-дикача доакъарах 8 эзар тонн — ах хIана дац аьнна — шелковчанашка кхоачаш хилар.

Хьайбашта Iан лаьрхIа 7500 тонн баьца хьоар даккха декхар оттадаьд укх шера района къахьегамхоша шоашта хьалхашка. Из декхар ханал хьалха кховчашдаьд доакъар Iалашдераша: август болалуча хана а дар цар Iалашдаь 7727 тонн витаминан концентрат.

КОТАЛО СОВЪЮВЛАШ

Доакъар ду цехаш ден а бус а болх беш я, къаьстта хIанз, доакъара месячник чакхдоалача укх деношка. Бетта йола задани — 3000 тонн витаминни баьца хьоар кийчделга — шелковчанаша республике хьалха кхоачашйир Месячника кхоалагIа кIира чакхдоаладар цар дIаоттадир 3478 тонн витаминни доакъар.

Барт болаш къахье «Коминтерн» колхоза доакъарий заводa коллективо. Укхаза, республике эггара йоккхагIа йолча баьца хьоар деча производстве, кхыча дуккхача районашкара нах ух опыт Iомае. Цу заводо баьнах витаминни хьоар даьккха ца Iеш, хьайбай доакъара дика чам-хьоанал Iалашъеш (къаьстта а Iай) йола моша доакъара гранулаш арахец.

Социалистически яхье хьалха барех ба «Красный пахарь», «Путь к коммунизму» яхача колхозий доакъара цехий болхлой. Шелковчанаша месячника заданел совгIа сихдаь Iалашдеш латт витаминни доакъараш.

• • •

Витаминни хьоар, цун лоархIам бовзаш, Iалашду Сунженски района доакъар Iалашдераша а. Шера планах 1500 тонн йолча хIанзлехьа Iалашдаьд нига 2100 тонн. Цу тIа сайцабац сунженски юртбоахамхой. Месячник дIахьоча деношка Iалашде лаьрхIад 1000 тонн витаминни доакъар. КхоалагIа кIира чакхдоалаш 845 тонн е бетта техача заданех 85 процент Iалашдаь баьннабар уж.

Витаминни доакъар Iалашделга дIахьош да.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БОАЦАШ БЕ БОЛХ

СИХЕИ ДИКЕИ ХЬАЛЪЕ ГIИШЛОШ

Нохч-ГIалгIайчен гIишлонхоша, берригача советски наха санна, чIоагIа раьза хиина тIаийцар «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара» хьакъехьара КПСС ЦК соцам. Цу дезача цIейна кийчо елга а из дезделга а цхьана нийсденнад вай мехка Iалаьмате боккха лоархIам болча гIулакхаца — СССР кердача Конституце проект дерриг а халкъо ювцаш хиларца.

Юбилейни шера гIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кховчашдайтара гIишлонхошта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяьй партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Цох хьахиннар во дац.

Хьалхарча ах шера подрядни балхаш дара план 102 процент кхоачаш а еш, соахка хьалхарча ах шера даьрел 4 миллион сома маьха дукхагIа гIишлонмонтажни балхаш дир. Шоай низаца гIишлон-монтажни балхаш дара ворхI бетта план 100,4 процент кхоачаш а еш, соахка хьалхарча ворхI бетта даьрел 4 процент дукхагIа балхаш даьд.

Хьинар кхо ца деш гIишлонхоша къахьегарах хьалхарча ах шера республика халкъа боахамга дIакхаьчар 111 миллион сома маьха хьалъяьъннa кийча объекташ. Подрядни организацеша наха чубаха цIенош хьалдара хьалхарча ах шера план тIехкхоачаш а еш, планал совгIа эксплуатаце дIаделар 14 эзар квадратни метр хула цIенош. ЧIовгIа теркам тIабахийтаб пускови объекташ йиллача хана йистеяхара. Хьалъяьннай каталитически реформинга установка, Асиновски консервни заводера холодильник, ши эзар деттача бежана лаьрхIа шинъ шурий комплекс, Пролетарски яхача юртара школа, деша даха ха йоацача бераштa лаьрхIа ши берий беш, кхыйола объекташ.

Социалистически яхье хьалхалатт Нохч-ГIалгIай гIишлошъю управлени (начальник Э. Э. Исмаилов, парткома секретарь В. Н. Попов), «Чечингсельстрой» трест (управляющи У. А. Арсанукаев, парторганизаце секретарь А. И. Хабирова), «Чечинггазстрой» трест (управляющи Х. И. Экажев, парторганизаце секретарь Н. И. Петров) санна йола йоккхий подрядни организацеш.

Овлангара денз хувцабеннаб болх «Чечингколхозстрой» объединене (начальник Гайрбеков Р. М.) Укхаза хьалхарча бетташка тIадиса декхараш дIадахарал совгIа укх шера хьалхарча ах шера план 10 процент тIеккхоачашъяьй, соахка хьалхарча ах шера даьрел цхьа миллион дукхагIа гIишлон-монтажни балхаш даьд.

ГIишлонхой коллективаша, цар партийни, профсоюзни организацеша чIоагIа къоабалъяь хьаллаьцай «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яха ростовчаний инициатива, цу хьакъехьа дукха балхаш а даьд. Ах шу совгIа ха я республикерча подрядни организацеша подрядни балхий паччахьалкхен план кхоачашъю, шозза кIезигъеннай тIехьаюса организацеш. ТIехьаюса организацеш йоацаш болх беш я «Чечинггазстрой», «Чечингушводремстрой» тресташ. «Чечингсельстрой» треста чуйоагIача бархI гIишлошъеча организацеех цаI мара яц тIехьаюсаш.

Гуш ма-хиллара, юбилейни шера план ханал хьалха кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме доккха дакъа лоац республикерча гIишлонхоша. Цар доаха къахьегама толамаш кхы а дикагIа хила йиш яр, нагахьа санна хIара организаце ший планаши гIаийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тIеккхоачаши доре.

ТIехьаюсачарех я ер организацеш:

организацеш	кулгалхо	парторганизаце секретарь	план кхоачашъяра процент
«Чечингпромстроя» СМУ-3	А. В. Власов	А. И. Чибизова	92
« СМУ-9	Г. А. Труфанов	А. А. Башкин	89
« СМУ-5	С. А. Мусостов	М. А. Горина	68
«Севкавнефтегазстрой» СУ-9	Р. З. Камалеев	К. Х. Альтемиров	52
« СУ-7	Ю. П. Гринченко	Н. Х. Хатуев	97
«Грознефта» СМУ	В. Ф. Якимович	К. М. Елохин	91
«Чечингушводстроя» ПМК-1	А. И. Лещев	Ю. Д. Ленстех	93
« ПМК-8	В. С. Лаврин	В. Г. Черников	73
«Чечингушводстроя» ПМК-9	П. А. Балка	Г. М. Бодунов	66
Нохч-ГIалгIай АССР Минторга СМУ	Р. В. Боков	В. Г. Гайворонский	58

«Грознефтехимремстрой» тресте», «Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене ахаш гаргга йола гIишлошъю организацеш тIехьаюсаш хиларо къаьгта хьахьокх кулгалхоша, партийни организацеша из гIулакх тоадара дукха болх бе безилга.

ТIехьаюсача гIишлошъеча организацей кулгалхоша, партийни организацеша дукхагIа йоакхо е еза къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхара, балха ха зехьа ца йоаийтара. Партийни профсоюзни организацеша чIоагIа теркам тIабахийта безаш гIулакх да хьалъю гIишлош дикагIа хилийтилга, къахьегама овсарле лаккхъелга, халача балхашта механизаци елга.

ДукхагIдолча даькъе гIишлонхой тIехьабусаш хилара бехке ба заказчикаш, цу даькъе подрядни организацеша царга ра хьадехаш дар нийса а да. Заказчикаша массаза санна дуккхача объекташка, гIишлонашка дIа-юха хьежаю средстваш, гIишлош хьалъе еза участкаш ханнахьа кийчъяц, кхаь-биъ бетта финансировани хьаелара йола ха тIехьайоах, дукха кхоачамбоацараш долаш хул заказчикаша хьалу технически документаци. ЧIоагIа во лел гIишлошъеча оборудовани Iалашъелга, планировани еча гIалаташи кхоачамбоацараши нийслу.

Масала, «Грознефть» объединене пускови объекташ хьалъеча хIанз а тIехьа хьакхачанза я цига чIоагIа эшаш йола оборудовани, цунца дувзаденна плана тIера дукха гIишлон балхаш дIадахара дешаш уттаде дезача кхаьчад гIулакх. Объединене плана юкъедихьадац 3 эзар квадратни метр цIенош хьалдара подрядни балхаш, цудухьа уж цIенош хьал ца деш дисара кхерам болаш да.

Капитальни гIишлош хьалъеча цIенхаштта кхоачамбоацараш нийслу Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерстве, «Скотопром», «Плодопром» тресташка, «Консерваплодоовощ» объединене.

Юртбоахама министерстве хьалъеш йола объект йистеяла езача хана а хьакхачанза хул цига эшаш йола оборудовании. Уж санна дола гIулакхаш нийсденнад «Лермонтовский», «Грозненский» шурий» совхозашка комплексаш хьалъеча, цхьоалагIча шурий совхозе наха чубаха цIенош хьалдеча, Назрановски сельхозтехникуме, кхы дуккхача объекташка.

Цул совгIа, юрта боахама министерства лерттIа кийчо яц объекташ эксплуатаце дIаялара, хьалхагIе а цо кадраш ца кийчъярах хьалъяьъннa комплексаш болх ца беш латташ моттигаш нийслу. Заказчикий бехкагIа хьалъяьъннa объекташ эксплуатаце дIа ца эшаш латташ, эзараш болча гIишлонхоша хьинаре хьийга къа гуш доацаш йола моттигаш а нийслу. Во латт министерстве наха чубаха цIенош йистедахара гIулакх а.

ПланагIа 10 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош хьаде дезача царех 8 эзар квадратни метр хулаш дараш подрядни организацеша шоай плана юкъедихьадац, цудухьа хьалхарча ах шера цо эксплуатаце дIаденна наха чубаха цIенош 240 квадратни метр мара дац.

Уж санна дола кхоачамбоацараш нийслу «Консерваплодоовощ» объединене хьалъеча объекташка а. Асиновски консервни заводера холодильник эксплуатаце дIа ца луш массехказа тIехьаяьлар, из эксплуатаце дIаяла еза ха хьатIаэттача хана а цига йоацаш яр эшаш йола оборудовани.

Укх юбилейни шера республика гIишлонхоша кхоачашде дезаш дараш доккхий декхараш да. Заказчикаша дика кхетаде деза гIишлонхоша доаха къахьегама толамаш дуккхача даькъе царех тийша хилар.

Цудухьа заказчикаш, подрядчикаш, цар партийни организацеш декхарийла я гIишлонхошка хьинаре къахьегийта, дикача къахьегама толамаща СССР кердача Конституце проектана гIишлонхоша жоп лургдола гIулакх де, хIара объектера болх цIенхаштта тоабе. Коммунисташа хьоккхам а телаш оарцагIбаха беза гIишлонхой Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цIейна сийна тIаийца социалистически декхараш кхоачаши тIеккхоачаши дара, гIишлон производствай капитальни вложенейн эффективность лакхъяра, хIара гIишлонхочо ший коллектива сий лакха а лоаттадеш хьинаре къахьегаргдола гIулакх дара, Октябра 60 шу дизара юбилей хьатIаккхоачаш цхьаккха тIехьаюсаш организаци ца хилийтара.

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

АДАМИЙ ИРАЗА МАНИФЕСТ

Вай паччахьалкхен Керттерча Закона проект дог а хьинар а уразтта шерра ювцаш латт вай мехка. Деррига дуне цецдаьккхад цу кIоарга маIан долаш долча вай заман доккхача исторически документо. Дуккхача къамех латтача вай мехкарча эгтара аIамагIча а эгтара доккхагIча а халкъаша шоай меттала ешаш, цу тIа хилча шоашта бакъахьа хетар белгалдоаккхаш я кердача Конституце проект, цар Iомаю КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума материалаши цига КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Конституционни комиссе Председатела новкъоста Л. И. Брежнева яь доклади. Советски халкъа боккха кхаъ а доккха дикахетар а хилар новкъост Леонид Ильич Брежнев СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателалла харжарах.

Дерригача прогрессивни дунено, бакъдар бакъде ловш мел болча доазол дехьарча капиталистически мехкий а паччахьалкхен а партийни деятелаша мукIарал ду вай кердача Конституце проект массарел демократичнегIа хилара.

СССР дег чура ца езаш болча цхьаццадолча капиталистически мехкий кулгалхошта, дуккхача вай идеологически моастагIашта ла магац советски машара политика доаха толамаш, вай халкъ Коммунистически партена а Советски правительствана а доазув доацпаш мутIахьа хилар. Цигара хьадоагIаш да вай идеологически моастагIаша СССР-е «граждланий бокъонаш телхаю» яхаш дувцаш дола меттIаьлеш, аьлдиташ. Из бакъхилар ловр Малхбузехьарча а океана дехьарча а «советологашта». МассагI веннав шийна хетар ца хулаш! Цхьабакъда, бакъхила йиш йий бакъдоацар?

Ховш ма-хиллара, советски литература цIаккха юстара лаьттадац дуне тIа хулаш долча диканна а вонна а. Бокъонца бакъвола йоазонхо дерригача дунен бала ший дег чу чулоацаш, адамашта тIера сигале малх хьежаш, йийкха йолаш хилар ловш хул. Цо, воккхача дипломато, майрача салтечо санна, ший книжкашца машара тIехь къовсам лоаттабу. Из бакъдеш дола масалаш дукха дайна а довзаш а я истори.

Аьнначунна къаьгга тешал ду дукха ха йоаццаш Болгаре столице — Софие хиннача Европа, США, Канада йоазонхой дунен юкъарча конференце. Философски, политически, эстетически сакхетам бе-бе болаш болча йоазонхоша шоай къамаьлашка цхьатарра дIакхайкадир дунен, адамий ираза, машара шоаш тIехьа болга а цу дешай бала шоашка кхоачилга а.

Вай республика къахьегамхоша а даггара ювцаш, чIоагIа даькъала еш я СССР кердача Конституце проект. Болхлоша, интеллигенце, лаьтта леладераша чIоагIа доккхал ду цунах. Заводашка, промыслашка, колхозашка, совхозашка; юрташка, вузашка, Iилман учреждениешка цунна хетаяь собранеш, митингаш хул. Цига къамаьл дечар белгалду вай промышленносто, юрта боахамо даьха толамаш, къахьегамхой общественно-политически социально-экономически вахаре хинна хувцамаш.

Дукха ха йоаццаш цу тайпара йолча шоай собране гулбелар Нохч-ГIалгIайчен литераторащ. Цар вахафера хьакйца дуккха масалаш а яхувлаш, дийцар Советий Iаьдал эттача 60 шера Нохч-ГIалгIайче тоаяларах, хозагIхиларах, заводашка, фабрикашка, юрта боахаме къахьегача наьха вахаре хиннача дог гIоадоаккхача хувцамех.

Уж дерригаш я вайх хIаракена гуш, вай дагарде йиш йолаш хIамаш да. Кховзткъа шу хьалха хьаштдале кIира а шерчий ши ворда вIашдухьал ца кхеташ къорадийрза ийхкача Нохч-ГIалгIайчен наькъашка тахан шоайла хозал къувсаш лелаш я «Икарусаш», «Волгаш». Берригача мехкаца йийлай Нохч-ГIалгIайче машиннаькъен фецарчен транспорто. Баьде, къе-миска баьхка нохчийн гIалгIайн тахан мехкдаьттахой, болат лоаладераш, инженераш, агрономаш, Iилмахой, хьехархой, летчикаш ба.

Цу доккхача иразага вай кхоачадаьр дуне тIа эггара демократичнегIа йола Советски Конституци я. Цудухьа деза да советски наха Ленина парте Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцена шоашта даьккха болхлой, ахархой, къахьегача наьха Iаьдал. Из духьа шоай вахар а са а кходергдац цар. Вай хьамсарча Коммунистически партена, советски халкъа мутIахьа хилара, царна тешшаме гIулакх дара шоай низ а хьинар а кходергдац Нохч-ГIалгIайчен йоазонхоша а. Вай сийрдача таханенах, вай сийлахьча заманхочох дика книжкаш хьакхоллар тха деккхар да.

М. МУСАЕВ,
йоазонхо.

Малгобекски района культура учреждениеца къахьег КПСС XXV-ча съезда решенеши иттлагIча пятилетка шоллагIча шера йола халкъбоахама заданеши кхоачашъяра гIо деи Октябра 60 шу дизара сийна къахьегамхошта юкъе шерагIа социалистически яхь яржийтен гIерташ.

Iалаьмате хозахеташ тIайицар тха отдела болхлоша берригнёшэ Iомаергйолаш ке-

ДЕРРИГА А НАЬХА ДУХЬА

патеха СССР кердача Конституце проекти цу хьакъехьа КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара яь доклади. Из проект шоаш уйла тIайохийташ Iомаяь ца Iеш, цунах лаьна цар дувц районе бахача наха.

ХIанз тха районе болх беш я культура 15 учреждени, 16 филиал чуйоагIа централизовании библиотека. Во иц тха учреждений материальни база. Культпросветучреждениешка цхьа дезал санна бартболаш къахьегаш ба тайп-тайпарча къамий вийкалаш. Советски Конституци я къахьега, деша, салаIа тхона бокъо еннар.

СССР кердача Конституце проекта тIа гуш да советски наха карагIа мел даьннар чIоагIдеш хилар. Советски Даьхе кийчлуш я ший 60 шу дизар торжественно дезде. Цунна юкъе шоашкара доагIа дакъа дилла гIерт тха района культура болхлой.

Идеологически балха доккха дакъа из хиларах тарра, Коммунистически парте йоакхо ю культурно-сердалон болх тоабара. Из дика кхетаду тха района культура учрежденешка: клубашка, культура Цlеношка, библиотекашка. Вешта аьлча, таханара культпросветболхло — из наха культура лур, цун кхетам лакхбер, цун творчески хьинар сомадоахар.

СССР кердача Конституце проект йизза къоабал а еш, сона хетаргахьа, бакъахьа хургда цу тIа укх тайппара хIама тIатехача: **«ДегIаенача социализма обществе вIалла ла йиш яц, моллагIчо из леладой а, вIаяхача замах юхедиса зене гIулакхаш леладар».**

Къайле йолаш дац-кх вай республика юрташка Iадата а шарпIата а гIулакхий ларда тIа шоай бераш, дезал, къаьстта кхалнах культура учрежденешка ахийтара, цар художественни самодеятельносте дакъа лацара духьала бола нах нийслулга.

М. МЕРЖОЕВ,
Малгобекски культура горотдела заведующи.

Красноярски крае хьаеш, бIаь совгIа йоккха производствaш чуйоагIаш йолча Саянски территориальни комплекса энергетически ядро а хинна дIаоттаргья Саяно - Шушенски ГЭС.

Саянашкара гIишло хьалъяла гарга гIертай. ГIишлоихоша толамца болх бу къахьегама овсарле лакха йолча хIанзарча техникаца, пайда эц гIишлошъяра кердача методех. Из да производственни Iилма-технически гIулакхаш айхха цхьана леладарах, ше санна кхы йоаца из гидроузел хьаеча дакъалоацача предприятей организацейи къахьегама коллектива социалистически яхьах хьахиннар. Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача шера гIишлоихоша лаьрхIад плотина хьалъеча миллион кубометр бетон чуйотта. Дай-мехка гидростроене цу тайпара сиха эггара хьалха хьалъю плотинаш. Саяно - Шушенски ГЭС хьалхарча агрегато ток лургья 1978 шера.

СУРТА ТIА: ди тIехьагIа лакхлуш йоагIа плотина бетонни блокаш.

Р. ДЕНИСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

МАШИННАЬКЪАХОЙ ТIЕМА ШЕРАШКА

Фашистий бIу Къилбаседа Кавказа чуболаш бар. Цар самолеташа, мотострелкови дивизеша, танкаша дIалаьцар Минеральные Воды, Прохладни, Беслан. ТIакхоачаш латтар Грознепа. ТIом латтар Тийрка йистерча Ищерске, Алпатове, Наурске. Немций хьалхара доакъош тIагIертар Солкушино, Тепливодни яхача разъездашта. Бомбаш чуккхувсар Грозне, Гудермесе, Червленно-узловой станце. Цхьан дешаца аьлча Прохладнера Гудермесе кхаччалца бола лоархIаме машинникъ кхерама кIала бар.

Цхьабакъда, из кхерам тIалатте а машиннаькъахой поездаш дIа-юха кхувлаш бар, тIема мехкдаьтта продукташ, герз, тIаозаш, тIемахой хьатIакхувлаш. Цу халача деношка буллаш бар Кизлярера Астрахане бода керла машинникъ. Атта болх бацар из. Хий доацача гIомарий аренашка гIолла буллаш бар из никъ. Цхьаккхе а юрт яцар уллув.

ТIема шерашка чIоагIа лоархIаме дар из никъ билла балар. Цу наькъо бувзам оттабора Къилбаседа-Кавказа Закавказьеца, Поволжьеца, Юкъерча Азеца, Уралаца.

Из никъ буллаш хьалхашка лаьттача халонех сона дийцар цига дакъа лоацаш хиннача Кичик Иван Петровича. 1942 шера из хилар № 128 йолча тIема-эксплуатационни Грозненски отделене начальника заместитель.

— Дукха нах бар Кизляр — Астрахань яха магистраль хьаяра оарцагIа баьха. ЧIоагIа халача хьале бар уж: бахар топпарах даьча цIеношка, моцал, хьогал, ловра. ТIаккхухьа кхачан продукташ кIезига яр, хIаьта цу гIомара ара мала хий а тоъацар.

Фашистски бронетранспортераш лелар керда буллача Астрахански цаькъа тIа гIолла йолаенна эшалонаш йохае гIерташ, — дувц Иван Петрович. — Сона тIадиллар цу бIаьхача наькъа тIа йола депо гIишлонаша, механически мастерскеша, цункташа болх белга Iалашдар, технически тIахьожам кхоачашбар, хий лоаттадар, гидроколонкашка, насосни станцешка, напорни линешка цахаддаш болх байтар. Из дерригаш эшаш дар Сталинграда фронте уха герз а тIема низ а тIабола эшалонаш яха еззача дIакхачийтара. Иштта хьаухар тIемах байдда нахи кIалхаръяьха хьакхухьа заводий оборудовании тIайола эшалонаш а. ТIемах байдда боагIача наха юкъе нийслора шоай дезалах а къаьсте никъ буллача балха соцараш.

...№ 6 йола разъезд. Цхьаккхе саг ца вахача цу метте поезда тIара Iовессар ялх саг. Уж бар разъезда начальник Гречанный Андрей, стрелочникаш Вербицкий Степан, Ковалев Иван, Могильный Александр, разъезда дежурнеш Коняева Екатерина, Могильный Александра даь воша — Дмитрий Иосифович.

Поезд дIаяхар, «Кхалха баьхкараш» дIа-юха хьежаш латтар. Бакъда, го хIама-м дацар царна, шаьра аре мара. ТIаккха шоашта чуIе моттиг кийчъе болабелар уж.

23 сентябре разъезде ера Астрахане йода пассажирски поезд. ЦIаьхха сигалара бомбаш кхувса йолаелар фашистски самолеташ. КорзагIбаьнна удача наха пулеметаш еттар самолеташа.

Наькха тIа чов хинна вежар Вербицкий, вийра Могильный Александр, кулги коги даьккха алийсар Могильный Дмитрий, вийна уллар Гречанный. Эггара гаргагIа йолча разъезде телефонаца цу хьакъехьа хоам бир Коняева Катяс.

Дукха ха ялале укхаза кхаьчар автомашина, цун тIеххьа бера Н. П. Кичика лехка паровоз. Байнараш дIабехкар вежарий каша. Разъезде йисар Коняева Екатерина ше.

Кхаь дени кхаь буси ше хилар из дежурстве. Из кхейора маршруташ кийчъе, стрелкаш дIа-юха нийсъе, хьауха поездаш тIаэца, уж дIахьожае. ДиълагIча дийнахьа мара яизар цунна смена.

Кхыча разъездашта а тIалетар фашисташ. Масала, № 12 йолча разъезде вийра тIемах кIалхарваьккха воагIа 20 саг, хIаьта 54 километра тIа йохайир тоаяь араяьнна поезд.

Кхы дикагIа дацар хьал Моздокски лине тIа а. Бакъда, цига а шоай вахта фе дIахьош бар машиннаькъахой. Иштта во хьал дар Бесланерча участке. Дале а поездаш лелачара соцаш яцар.

Цу хана Грозненски локомотивни депо вIаштIехьдаьккхар минометаш елга. Уж дIакхухьар лира тIом латтача МагIалбике.

1942 шера «Большевик» яхача журнала тIа хоам бора: «Iалаьмате боккха хьоккам тел Грозненски депо машинисташа, Цхьан декадагIа нов. Сергиенко кулгалдеш волча паравозникий колонно дени буси беш бола никъ шозза совбаьннаб».

1942 шера 30 октябре тIема гIирсах етта эшелон йоалаеш воагIар машинист Лащенко. Поезда лакхе гучаяьлар моастагIий самолеташ. Машиниста маневраш йолайир, цхьаккхе а бомба тIаежанзар цун эшелона.

Машинист. Непочатый а вар тIом болча метте тIема гIирсах етта поезд нийца водаш. Цунна тIалетар фашистски броневик. Броневико йоккхий топаш етта йолайир. Цхьабакъда Непочате вIаштIехьдаьлар поезд кхераме йоацача моттиге дIакхоачае.

Кхы а дукха хIамаш дийцар сона Кичик Иван Петровича. Цу шерашка депал, майрал гойтарах цунах тиллар «Сийдола машиннаькъахо» яха цIи, «Дай-мехка тIема II степена» орден ярарца белгалваьккхар из.

С. ВОРОНИН.

ПРИМОРЬЕРЧА ЧКЪАЬРИЙ ЛУВЦАРИЙ ОКЕАНЕРА ВАХТА.

ПРИМОРСКИ КРАЙ. «Хьайоагг1ашехьа лакхара дикал йолаш продукци дIаяла!» — цу девизагIа болх беш я фордашкара чкъаьрий дахара Находкински база морозильни йоккхача траулерий экипажаш. Цхьайолча экипажаша хIанзле кхоачашъяьй шоашта шера енна задани.

Вай мехка йоккхагIчарех цаI йола Находкински база — Гаьнарча Малхбоале хьалхле лелаю предприяти. Ший механически а цхаралаш ду а цехи хи тIа лела доки хиларо торо хулийт цун чкъаьрий лувцарий балха эффективность дикка лакхъе.

СУРТА ТIА: «Публицист» яхача океански траулера экипаж дукха чкъаьрий лийца трал хьайоаккхаш йоал.

Ю. МУРАВИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V-ча ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

КАРАГIДАЬННАЧОХ КОГГIОРТОЛГА Е ЙОАГIА

ТIеххьарча шерашка дуккха а дикагIча оагIорахьа эргаьлиннад Назранерча № 14 йолча профтехучилище болхлой, специалисташ кийчбелга, царна боагIагIача бесся коммунистически кхетам лулга. Партийни организаце массаза а ший керттера декхар лерхI лакха говзал, кIоарга знанеш йола къона болхлой кийчбелга. Касткаста собранешка коммунисташа, хьехархоша, мастераша дувц уж дешаш, белгалдоах толамца уж кхоачашдергдола наькъаш.

ХIара шера бIаьи бола къона специалисташ промышленни предприятешта, совхозашта, транспортни организацешта Iомабаь арахец училищера. Дукха ба царна юкъе бизза шоай болх дIахьош, социалистически яхье котбувлаш бола къона специалисташ.

Профессиональни кийчо ярал совгIа кхетама болх а бизза лоаттабу училище дешархошта а педагогически болхлошта а юкъе. Къаьстта терко ю укхаза КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V-гIча пленума къахьегамхошта интернациональни атеистически кхетам баларах бола соцам кхоачашбара.

Шерра боаржабаьб дешархошта юкъе лекционни болх, дукха ю беседаш СССР-е дахача къамий дохаргдоаця вошал а доттагIал а чIоагIдара хьакъехьа. Ший къаьстта моттиг дIалоац училищерча идеологически балха юкъе атеистически кхетам балара.

Училище вIашагIъеллай интернациональни доттагIала клуб, шийна чухь деша баг1аш массехк къамий вийкалаш а болаш. Уж ба эрсий, украинцаш, хIирий, татараш, гIалгIай. Клубе массехк секци я. ХIара секце ший кулгалхо ва. Цхьабараша дешархошта юкъе дIайовзийт Къилбаседа Кавказерча вежарашка йолча автономни республикерча йоазонхой произведенеш, шоллагIбараша бувзам лоаттабу вай мехкарча автономни республикашкарча а областашкарча а профтехучилищашца. Цар шоай письмош тIа язду училищерча хьалех, художественни самодеятельносте, технически кхолламе шоашта карагIдаьннарех, спорта гIулакхех, шоай дешарах, совхоза кхашка шоаш беча балхах, Iомаеш йола професси езаяларах, арахеца продукци дика хилийтара шоаш хьегача къих, кхы дуккхадарех.

Иштта шоай эздий гIулакхаш дувцаш дуккханахьара кагьаташ ух училище хьа з. Библиотека а я цу хьакъехьа шийга доагIар деш. Укхаза дешара зале хозача тайпара кийчъяь хIирий, черсий, балкхарой, дагестански, эрсий, гIалгIай, нохчий йоазонхой произведенеш. Библиотекара нов. Ханикаева Замирас, комсомольски организаце секретара нов. Оздоев Исламa, месткома председатела нов. Гиреев Махьмада укх дешара шера дика чакхъяьккхар дешархоща гIалгIай йоазонхочун Боков Ахьмада «Беке къонгаш» яхача книжка, хIирий йоазонхочун Уруймагова Езетхана кхоллама хетаяь конференцеш. Интернациональни вошал, доттагIал чIоагIдара йоккха гIойле ю иштта беча балхо.

Атеистически болх бара училище вIашагIъеллай клуб. Цун юкъе боагIа коммунисташ, комсомольцаш, парте боацараш, дешархой. «Атеист» яха газета арахец хIара бетта, цу тIа лукха сакъердаме дувцараш, карикатураш хул, эрсий а гIалгIай а, кхы дуккхача къамий дына духьалара кицаш хул, мозгIарехи моллаехи довкха ийрча гIулакхаш дувц дунен тIа гIорбаьнна болча философаша, йоазонхоша, революционераша дынах лаьца яздаьр довзийт. «Атеиста» шоай Устав а план а я.

Атеисташа, лектораша лекцеш еш, беседаш ю укх темаех лаьца «КПСС-еи советски паччахьалкхени дынахи киназахи йолча политика теоретически ларда», «Нохч-ГIалгIай АССР шейхехи езача моттигехи дола бакъдар», «Ислами кхалсаги» «Шейши обрядаши исламе», кхы дуккха а.

Цул совгIа клубо пайда эц «Сердало» газета тIа а районни газета тIа а араювлача атеистически материалех.

Дешархошта юкъе баь ца Iеш клубай членаша интернациональни атеистически болх бу цар дешаш барий даьшца-ноаношца а. Царца гIалгIай меттала беседаш ю педагогически болхлоша.

СССР-е дахача къамий интернациональни доттагIала хетадаь дешархоша массехк стенд кийчдаьл мастерий хьехархойи новкъосталца. Царна юкъе да Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемах, тIемал тIехьарча 32 шера советски халкъаша парте хьалхленца ираза вахар кхоллаш даьхача толамех дувцараш а.

Бакъда кIезига ба хIанз а хьехархошта а мастерашта а юкъе гIалгIай меттала лекцеш ешараш. «Атеиста» клуба членаш хила ца тугаш а ба дешархошта а кхыметтел педагогически коллектива а юкъе. Берригаш а цхьатарра дика оарцагIбаьннабац мастерашта а дешархошта интернациональни, атеистически кхетам балара. Цу хьакъехьа кIезига лекцеш, беседаш ю хьехархочо Мальсагова Заремас, мастераша Барахоев Дауда, Арапханов Iийсас, Торшхоев Iабдул-Мажита, Оздоев Султана. Цунга хьежжа кIезига ба цар кулгалдеча группашка комсомольцаш а.

С. АЛИХАНОВ.

НИГЕРЕНА ЛАЬРХIАЧА ЗАВОДА ПРОЕКТ

Аджаокуте (Нигери) хьелларгйолча коксохимически металлургически производства комплекса проект оттаеш я «Гипрококс» Ерригсоюзни паччахьалкхен институте. АПН корреспондентаца Несвитенко Николайца ше къам ьл деш проекта керттерча инженера Филатов Валентина хоам бир:

— Поккха завод лоархIача коксохимически производства проекта технически кердадараш юкъедоаладаь да Iеш, алхха СССР техха цар эффективность хиина ця Iеш, юкъедоаладаь да тропически климат долча доазол дехьарча мехкашкардараш а. Цхьа миллион тонн совгIа болат арахецара хIара шера 880 эзар тонн кокс лургба цу производствас. Лакхарча боараме ерригача технологически процесса механизаци яь йола 65 пишк хьалъергья укхаза, хIаране йоккхал 41,6 кубически метр а долаш.

Ерригаш а хIана яц аьнна йола коксохимически производства цехаш къайла йоацача хьисапе хургья. ХIаьта къайла йолча зданешка оттаергья болхлой къахьегама санитарно-гигиенически дика хьалаш Iалашдергдола низ болеи фо цIендергдолеи вентиляце система. Батарея пишкаш чу кIура ца байташ кокс чубоххарцеи дом ця хьоабеш из арабаккхарцеи вIаштIехьдоал Аджаокутай фе бассейн бIех ца яр.

АПН.

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРГА

КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕРИЙ ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ВОШАЛ

КПСС XXV съезда решенешка къаьстта белгалйоахаш йола халкъий интернациональни вошала идея массаза а еза хиннай дуккха къамаш дахача вай мехка коммунизм котъяккхара тIехьарча къовсамхошта. Из сийлахь-йоккха идея чакхъяккха езаш хиларо Коммунистически партегара, дерригача къамийи народностийи къахьегамхошкара дIадийхар вIалла боарам а боацаш чIоагIа къахьегилга. Октябра даьхенна кховзткъа шера карагIдаьннараша бокъонца дог теша а деш хьахьокх, къаман дош эгтара нийсагIча тайпара къоастадара гIулакха шийгара хьоккхам беннар духхьал социализм хилар.

Вай мехка дерригача халкъаша турпал къовсам лоаттабари къахьегари бахьан долаш йоккха а хиннай, чIоагI а еннай Советски Социалистически Республикай Союз. Кердача Конституце проект, СССР къахьегамхой интернациональни вошал хьахьокхаш йола бIарччха цхьа союзни паччахьалкхе хиларах тарра, дIахо дегIайоалаяра тIаерзаяь я.

ДегIаена социалистически общество халкъаш тIа-тIа айхагIа вIаши гаргадигара, цар вежарашха цхьана леладу гIулакхаши вIаши ду новкъостали дикалга диллача кердача лагIа тIа даккхара социально-экономически духовний предпосылкаш йолаш я. ХIанз деш дола къамаьл советски наха де а доагIаш доккхал даьи деши долча халкъий доттагIала хьакъехьа хинна ца Iеш, вай мехкарча дерригача къамийи народностийи йоккхагIа хиннача, чIоагIъеннача йохаргйоацача цхьоагIон хьакъехьа а да.

Цу цхьоагIон экономически лард я социалистически общественни доалахье. Цо кот гIортолга ю бIарчча хьанйцача ерригa обществой къаьстта хьанйцача хIара къами цхьан тайпара социальни структурей тIа-тIа доккхагIа хулаш дола социальни цхьа фуй долаш хиларах; халкъбоахама бIарччача цхьан комплексах а бокъонца йолча, вешта аьлча къамий экономически культурни цхьоагIонах а: халкъий чIоагIача, шоай лоIамеча бартах; вай вахара берригача лоаттама интернационализаци ярах; доал дер алхха марксизма-ленинизман социалистически интернационализман идеологи хиларах. Интернациональни цхьоагIо вIаштIехьйоаккхаш я социализми коммунизми хьалъеча шерашка хьахиина наьха керда исторически общность — советски халкъ.

Из сийлахь йоккха общность чIоагIъяран дегIайоалаяран гIо ду вай паччахьалкхен лоаттама принципаша, союзни республикански органий вIаши юкъерча гIулакхий система эргайоахаш тоаяро. Советски паччахьалкхен интернационализм къаьгга хьагуш я демократически централизмахи социалистически федерализмахи Цар хьахьокх бIарччача халкъо оплашгара лерхIараши декхараши цхьатарра хилар. Коммунизм хьалъяра закономерностий цхьоагIон цу цхьан хана мехка уж яле а е кхыяле а йолча республикашка е районашка из процесс ший тайпара хилари. Общественни вахара интернационализаци яро республикански органий гIулакхашка бIарччача Союза белгалоаш тIа-тIа шьаргIа хьагучаяхарга кхоачаву. ТIа-тIа айхагIа ювзалу из бIарччача халкъа юкъарча лоархIаме дола декхараш кхоачашдарна, хIаьта из бахьан долаш аьттуа бола хьалаш хул хIара республика хьашташ кхоачашдара а. Коммунистически парте кулгалдеш хилар — советски общества цхьоагIо дIахо чIоагIъяран дегIайоалаяран бола тешам.

СССР халкъий вошала ларде яда интернационалистски принципаш кхоачашъеши дегIяухаши хилар хьахьеккхад кердача Конституце проекта тIа КПСС ЦК майски Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева белгал ма-даккхара, цу исторически документа тIа къамий-паччахьалкхела лоаттама дешаш къоастадаро Iалашду дуккха къамаш дахача Союза юкъара хьашташи из хьахулийташ йолча республикех хIаране хьашташи демократически цхьана тарделга, мехкара дерригa къамаши народносташи массе оагIорахьара товлулгеи тIа-тIа дуккхагIа гаргалулгеи.

Кердача Конституце проекто союзни республикай суверенни бокъонаши цар гаранташи шоаш йолча йито ца Iеш, керда яраш цар тIа Iотlа а тох. Цу тIа хьахьекхай, масала, СССР Союза доале лаьрхIа дешаш къестадеча дакъа лаццара йола республикай бокъо, СССР Лакхехьарча Совете закона инициатива яла бокъо тIачIоагIъю союзни республикашта, цар паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органашка гIолла. Конституце проекта союзни республика, автономни республика, автономни областа, автономни округа хьакъехьарча 9—11-ча корташа къоастамболаш белгалью цу образованей компентенци, дегIаенача социализма хьалашка уж дегIахари эргаювлаш тоаяри. Цуна цхьана проекта тIа леррагIа дIахьу паччахьалкхен союзни хьисапаш дIахо чIоагIдара тIаберзабаь никъ.

ТЕОРЕ ДЕШАШ

ДIагойтар духьа вIаши нийсъергъя вай СССР къамийпаччахьалкхен лоаттам хьабеллаш йола Керттерча Закона 69 статьян хIанз долаш долча Конституце 13 статьян. Нагахьа санна кхайтталагIча статьяс СССР «цхьатарра бокъонаш йола Советски Социалистически Республикаш шоай лоIаме вIашагIкхетара ларда тIа хьахинна союзни паччахьалкхе» я йоахе, Конституце кхоаттъе нийслагIча статьяс хьаоттаю из «къамаша паргIатта шоай моттиг харжара цхьатарра бокъонаш йола Советски Социалистически Республикаш шоай лоIаме вIашагIкхетари бахьан долаш хьаяь бIарчча цхьа союзни, дуккхача къамий паччахьалкхе» санна, советски халкъа паччахьалкхен цхьоагIо хьа а хьокхаш. Укхаза къоастамболаш хьахьекхай демократически централизма принципаш а цунца цхьана дуккхача къамий советски паччахьалкхе хьаеча хана боккхача лоархIаме хинна къамаша шоай моттиг харжара ленински идеяш а.

СССР къамий - паччахьалкхен лоаттама ларде улла интернационализма принцип хьагуш я союзни паччахьалкхел чIоагIдара лоарзагIа ца боаккхаш тIаберзабаьча наькъахи къамий паччахьалкхел кердача ерригсоюзни чулоацамца хьалдизарахи. Ховш да, социализм хьалъеча юкъарча къамий паччахьалкхела лоархIам эггара хьалха къамий шоай проблемаш къоастаярах (экономически тIехьадисар дIададаккхарах, къамий меттала образоване система вIашагIйоллараx, къамий культурни учреждениеш хьаярах, халкъашта юкъера довзаши тешам ца хилари дIададаккхарах) лаьтталга. ХIаьта хIанз хьалхарча моттиге а даьккха дIаоттаду хIара республико коммунизм хьалъяра юкъарча гIулакха юкъе тIа-тIа доккхагIа дакъа лацар, къамаш дIахо шоайла вIаши гаргадигар, вахара дерригача доакъошка шоайла массе оагIорахьарей цхьатаррарча бокъонегIей вежарашха цхьана лаладу гIулакхаш чIоагIдар. Цо, иштта хила доагIаш ма-дарра, союзнии къамийи паччахьалкхел чIоагIдарга, союзни республикански органаша шоай гIулакхаш цхьана чакхдоахаш йола общественни отношеней сфераш чIоагIъярга вуг.

2.

КПСС XXV съездо тIайийна социально - экономически программа республикашта юкъера экономически бувзамаш шердаран кIоаргдаран, къахьегам территориально бекъара эффективность лакхъяра, социалистически къамаш тIа-тIа дикагIа тоадалийтаран шоайла гаргаахийтаран тIаерзаяь я. БIарччача мехка доазонашта юкъе хьахинна бIарчча цхьа боахама организм, — йоах парте XXV съезда решенеш тIа, — из я халкъий доттагIалеи цхьана леладеча гIулакхийи чIоагIа материальни лард.

Коммунизма материально-технически база хьаяра хIанзарча этапе хIамаш кхоллаш дола низаш дIа-хьа нийсдари капиталовложеней политикеи республикаши районаши экономически дегIаяхкара боарамаш тIа-тIа дуккхагIа цхьатара хургдолаш нийсделга дIадехарца белгальйьина Iац — из декхар, болча тайпара ший лоархIам бусаш дале а. Парте, дерригача халкъа низаш хIанз тIадерзадаьд берригача халкъа боахама эффективности балха дикали лакхъяра ларда тIа бIарччача мехка, из хьахулийташ йолча республикашта сихагIа экономически прогресс яра.

Къахьегам берригача мехка дIа-хьа бекъаш хиларах кот гIортолга а еш, ерригача республика торо я шоай боахама ресурсех цу республикай а берригача мехка а гIулакха бизза гIа пайда эца. Кооперацийи специализацийи яр бахьан долаш хула еррига гIойле дуккха а тIехйоал вIашкатехача хьахулача арифметически суммал — хIара республико, районо, областо хьегача къил.

Къахьегам территориально дIа-хьа бекъара гIулакх эргадоахаш тоа а деш, плановни органаша теркалъю мехка районий, республикай Iаламех экономически меттел, социальни а къаман а башхалонаш. Цудухьа карарча а укх гарггарча а хана халкъа боахам дегIабоалабара шоай тайпара хьалаш нийслу вайне укхаза. Царех цаI — Iалама рузкъен балха низаши доагI-доагIача тайпара дIа-хьа ца нийсдар. Техка хьалехача минеральни, энергетически, хин, хьун ресурсай керттера дакъа малхбоалени къилбаседени районашка да, царех керттерча даькъе мехка малхбузехьарчеи къилбехьарчеи даькъа тIа пайда эце в. Из гIулакх теркал а деш, социалистически паччахьалкхено иттлагIча пятилетке

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРГА

ТАДЖИКИСТАН: СССР-а ЦХЬАН ДЕЗАЛЕ

ГЕОГРАФИЧЕСКИ карта тIа массе метте мора басар хьекха лоамий бос болаш я Таджикистан. Мехка эггара лакхагIча лоамашка улла республика я из. Укхаза ба СССР эггара лакхагIа бола лоам Пик Коммунизма: форда тIара хьалбистача 7495 метр лакха айбенна латт из. Укхаза ба «сигаленна эггара гаргагIча гIолла» бода автомобильни някъ: някъ тIехьбоалачара лоаман дукъ — Акбайтал — 4655 метр лакха, Мамбланал лакхагIа да. Лоамашкара текхаш атагIенашка Iочуух доккхий шан дарбалаш. Царна юкъе эггара доккхагIдар — Федченко: шан бIоахал 80 километр хIана дац аьнна да. Дунен тхов оал Памирах. Цунна тIабода дунен тIа эггара чоалханегIа бола авиационни трасса: лоамашта юкъе гIолла йода самолет.

Таханара лоаман край географи шин тайпара хиларца цIи хеза Iац. ЛаьрхIан йистан варгвоацаш я республика вахара ерригача сферашка яьха лакхаленаш. Советски халкъий-вежарий дезала летописа юкъе сийлахьа оагIош яхъяьй таджикски халкъо. Октябрал хьалхагIа хьастамаш а арахьера тIаккхиьа «лоамий республика» Средни Азе йоккха индустриальни регион а хинна дIаэттай. Укхаза юллаш латт энергетически энергех пайда эцен предприятеш аьттув болча тайпара шийна чухьа цхьана тарьеш йола Къулбехьен-Таджикски территориально - производственни комплекс.

ДIалхача ханаца юстаргйолаш яц юрта боахама лакхаленаш. Биткъа хьоаса болча боамбе хьувкъамга диллеча укхазарчарга кхоачаргдолаш кхаш дац дунен тIа — хIара гектара тIара 40 центнер лу цар из.

Тахан дага ца дохаш дита йиш яц, революци ялалехьа кхыметтел «Таджикистан» яхаш географически маIан долаш дош а ца хинна хилар. Шин пачхаьалкхал долаш хиннадац дуненна Фирдоуси, Омар Хайям, кхыбола гIорбаьнна Iилмахойи уйланхойи бенна дола халкъ.

Сихха урагIа додилга, хIаьта нийсагIа аьлча, феодализмагара социализмага кхоачаш гIоттилга таджикски халкъа Iалашдаьд Советий Мехка дерригача халкъашцарча доттагIало.

Доккхий хIамаш карагI а дувлаш накъайода Таджикистан Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара. Легендел низ болашагIа, дагалаьттарел доккхагIа хиннад Советски Iаьдал латтача шерашка карагIдаьннараш.

(ТАСС).

КАРАГIДУВЛА СИЙЛАХЬ-ДОККХИЙ ГIУЛАКХАШ

М. ХОЛОВ,
Таджикски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель

Низех тоаенней сийленцей накъайода дукхкача къамех латта вай держава Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара. Цудухьа кIоарга маIан долаш да СССР кердача Конституце проект — революцена карагIдаьнна эггара лоархIамегIара хIамаш, керда общество хьалъеш вай хьабена някъ хьахьекха документ — Сийлахь-боккхача Октябра юбилей йолча шера дерригача халкъага ювпийта арачккхар.

СССР кердача Конституце проекта тIа дIачIоагIъяьй къамашта цхьатарра бокъонаш а луш чакхъяьккхача КПСС ленински къамий политика лоархIамегIара принципаш Хьахиннай наьха керда исторически общность — советски халкъ.

Сийлахь-боккхача Октябра коталон денош гаьнагIа исторена юкъе дIачу ме долх, бизагIен къаьгагIен хьабеллалу революце дерригдунен лоархIам. Тха даьшен даь даьшен тамаш лоархIар эггара хьалхарча тракторах, эггара хьалхарча электрически лампилгах. ХIаьта тахан советски Таджикистано шера йоакхх ворхI миллиард киловатт-сахьат электроэнерги.

«Нурекски ГЭС» оалаш хилча, дагаух гаьнарча бера ханара хIамаш. Шовзткъе итт шу хьалхагIа дар из. Са дай сов говраш тIа дагIаш бийсанна лоаман наькъа такилгашка гIолла урагIа долхар. Унзара хетар тхьайсача сайна латта лоамаш. ЦIаьхха аьлар дас:

— ДIахьажал, гой хьона — норак! «Норак» — эрсий меттала аьлча «цIи» яхилга да. Лоамашта юккъе хьулаенна йоаллача Норак яхача юрта яьга из цIи цIаккха а йиллургйоацаш са дег чу йисар. ХIанзара Нурек — ишта да из дош тахан — Iалаьмате йоккха гидроцентраль хьалъеш боахкача наьха низа, лоIама, кхетама символ а хинна дIаэттай.

Хьалха тIехьайнса хинна мехка юстара моттигаш экономически, социальни, культурни гIулакхашта дегIайоалаяра тIаберзабаь някъ Коммуенстически парте лерагIа чакхбаккхаро Таджикистан, вежарашха йола вож республикаш а санна, вай деношка къахьегам ерригсоюзни бекъача, вай социалистически Даьхен низ чIоагIбеча юкъе боккхача лоархIаме а яь дIаоттайир.

Кхыча союзчи республикашкара Таджикистана кхухьийт Iаьржачен сийрда бесаш долчей металлий прокат, кIор, мехкдаьтта продукташ, оборудовани, автомобилаш, юртбоахама, гIишлош ю. наькъаш декха машинаш, дуккха кхыйола хIамаш. Шин аргIанна цо кхыча республикашта кхухьийт боамбе хьоаса, кIадаш, даьреш, кIувсаши кIувсий хьисапера хIамаши, текстильни машинаш, бытовой холодильникаш, компрессораш, сийрда бесаш долча металлурге продукци, минеральни удобренеш, баьцадаараш, комсаш, сом, консерваш. Къаьстта лакхача темпаегIа дегIаух энергетика, машиностроительни, металлургически, химически промышленность санна дола лоархIаме халкъа боахама доакъош.

Юрта боахам тIаккха! Таджикистана кхай дIоахкал да итташ эзараш километраш дола 600 эзар гектар гаргга лаьттанга садолийташ дола хий лела каналаш. Аллха соахка хий дехкача кхашкара чуйицар 847 эзар тонн боамби, дуккха ялат, сом, баьцадаараш.

Республика юрта боахамо шера йоакхха еррига продукци цхьа миллиарди ши бIаь кховзткъа миллиони совгIча сома мах болаш я. ХIаьта из массехк бIаьзза дукхагIа хул революци ялалехьа укхаза йоахаш хинначул.

«Эффективность», «Интенсификация» яха дешаш тахан таджикски меттала даха эпаш дац. Болхлочунгара е колхозхочунгара уж хьахезача саг цецваргвац, болхлочо хIанзарча машина конструкци хийцача, хIаьта колхозхочо боамби кхебара агротехника тоайича дукхача хана денз саг цец ца воалаш мо мара. Вай хана массе метте денна нийслуш дола хIамаш да уж. Цхьабакъда царга кхачарга бода някъ нагахьа саг йоазув - дешар ховш ца хиннача хана, кара кхестадеча йоачIингигара, топпара пхьегIаш йоттача кхуврчагара... дIаболабаьб.

Хувцаенна Iийнанц производства материально-технически база, хувцаенна къахьегама кеп, хувцаенна саг ше. Саг вIаштIехьваьннав республика вежарашха долча халкъий новкъосталца юхейисача эксплуататорски, классех лийтачен котъяьнначев хана, таджикашта лалла дIа а этта эрсийи украинцаши, узбекаш а белорусаш я, киргизаши эрмалойи аьрзеш екача лоамий лакхаленашка гIолла хIанзара наькъаш дохкаш, заводаши рудникаши хьалъеш, фашизмаца лаьттача лирача тIем тIа лийтача, хий уха каналаш даьхачен маьлхо доагадаьча лаьттанна вахар тийнначен хана.

Таджикски эпоса турпал Фархад лоамах къорг а яьккха хий дакха гIертарца шийна мутIахьа е гIийртав дукха еза йоI. БIаьш шерашка башха-дика фаьлг санна лоархIаш хиннад Фархада карагIдаьина денале гIулакх. Вай хана фаьлга чура вахар чу баьхкаб эзараш нах. Цар карадерзадаьд цхьа бахьан доацаш «Вахш» — «эгIадаьр» — оалаш хинна дода хий; лакхача Каратаулоамах тоннель а яьккха, Явана атагIа доаладаьа цар хий, хIаьта тахан иззамо боккхача Вахшски лоамах тончел йоакхаш боахк уж хий доацача цхьаькха атагIенга — Дангарага — садолийтар духьа. Уж ба советски эпоса турпалаш.

Таханара Таджикистан — чIоагIа дегIаена социалистически культура йола республика. Iилмай Академи нийс лакхера дешара заведении. Кхо эзар совгIа общеобразовательни школа, ткъаь ткъеста специальни юкъера дешара заведени. Лакхерен юкъерен образовани йолаш 20 эзар гаргга специалист арахец хIара шера республика дешара заведенеша. Лакхерен юкъерен образовани йолаш 150 эзар специалист ва республика халкъа боахаме болх беш.

ХIаьта къаьстта белгалдоалаш дар фуд аьлча? — эрсе е украинец, белорус е узбек, казах е азербайджанец, гурже е татарин, миччахьа къахьегаш из вале а: Термезера Яване бода машинникъ буллаш, таджикски алюминиеви заводе оборудовани вIашагIйоллаш, Анзобски горно-металлургически комбинат е руда доаккхаш, чуIеча цIеной керда комплекс хьалъяра проект оттаеш е боамби чуэцача машина ко лаьца вагIаш из вале а — Таджикистан цунна — шин нана-лаьтта хилар.

«Бокъонца йолча коллективизмай хьоашалей атмосфера,— аьннад новкъостя Л. И. Брежнева КПСС XXV съезде ше къамаьл деш, — дIнгара , ди массаза доал чIоагIлуш дола мехкарча дерригача къамий, халкъий кхотадалар, доттагIал, вай низ болаш, денал долаш хулийташ йола нравственни унахцIено, — ишта я вай вахара хьисапа сийрда оагIош. ишта да социализмана карагIдаьнна сийлахь-доккхий хIамаш...».

Керда лакхаленаш яхар духьа парте XXV съезда, КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенешкара низа хьинари хьанйду Таджикистана къахьегамхоша, берригача мехка къахьегамхоша а санна.

(ТАСС).

ОКТЯБРА ЦIЕЙНА — ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАМ

● Таджикски алюминиеви заводе арахецача дерригача металла тIа дикала Знак уттаю. Ишта да пятилетка лоархIамегIара декхар кхоачашдеча — производства эффективности продукце дикали лакхъеча таджикски металлургаша лоаца дакъа.

● Шера хьалхарча пхе бетта хIара бIаь Iаттагара ши бIаь тонн шура яьккхай машинашца доахан деттара говзанчо Социалистически Къахьегама Турпало Исфагански района Ленина цIерагIча колхозерча Суфро Бокиевас. Шера 500 тонн шура яккха лаьрхIад цо. Тешаме учиницаши гIончийи ба Суфро Бокиевай — цун йоI Басоати нус Тожихони.

● Кабадиански каскада бархI насосни станцех эггара тIехьаръяр Кафирнигана чура хий хьа а увзаш боамбе кхаш тIа ахийта йолаеннай. Шоартузски районерча ялх эзар гектар лаьтташ тIа хий ахийтар духьа 250 метр лакха ийду цу каскада чу гIолла. Кхашка дехкача хиво йиш хулийт укхаза биткъа хьоаса бола боамби кхебе.

● «Таджикхимстрой» яхача треста гIишлонхой Явански электрохимически завода эггара хьалха йистейоалача комплекса технологически оборудованена кIал лард чуйотта болабеннаб. Укх шера болх бе йолалургьа предприяти.

● Байкало - Амурски машиннаькъа Солони яхача станце поселка эггара хьалхара улица йилла йолаеннай «Таджикстройбам» яхача специализировании гIишлон - монтажни поезда коллектив. ЦIеной, тика, клуба лардаш екхай. СибарегIарча лоаццача ахканна хьалъе езаш, я ишта массехк общежити, столови, бытовой гIулакхаш ду комбинат.

(ТАСС).

ЛАЬТТАН ПХЬАНА ТIА УЛЛА КУЛГ

Душанбе хьалъяь а яьккха, Таджикистана Iилмай Академе сейсмически чIоагIача гIирсий сейсмологе института Iилмахошта дIаеннай керда тохкамий зал. Тайп-тайпара гIирсаш, цу даькъе чуIа цIенош а сейсмически чIоагIа дий хьежа лаьрхIа я из. Цу даькъе земаш доахилга — Средни Азе республикашка дерригача сейсмологически тохкамий координационни центр йолча института балха керттерча лостамех цаI.

Iилмахой хьехамагIа сейсмически чIоагIа хургйолаш Iалашъяьй Душанбера, Ленинабадера, республика кхыча городашкара керда микрорайонаш, Сырдарья тIара «Дружба народов» яхача ГЭС-а плотина, хьалъеш латтача Нурекски ГЭС-а 300 метр лакха плотина, Къулбехьен-Таджикски территориально - производственни комплекса промышленни предприятеш.

Кхы кIезигагIча лоархIаме боаца института балха цхьаькха лостам — мохк ага тарлуш хилара Iилман наькъаца духтIавалар. Тохкам дика чакхбаргболаш ба. Таджикистан вай планете эггара чIоагIа мохк ага тарлуш йола регион ма-йий, цудухьа Iилмахой лаьттан пхьана тIа кулг лоаттаде гIерташ хилар кхетадеш да.

— Лаьттана кIалха чингаш еттаргйий хар Iалаьмате чIоагIа зем баккха безаши чоалхане и гIулакх да. Цу гIулакха оаха цхьан ханна дукхача методех пайда эц, — яхаш дувц института директора С. Х. Негматуллаева.

Сейсмически чIоагIа гIирсаш хьалдарен сесмологен дешашта йолча институто ду тохкамаш шерлуш да. СССР Iилмай Академе инициативагIа уж деча юкъеяхай Вернадски цIерагIара геохимен аналитически химен Институт, Еррисоюзни минеральни бедала институт, кхыйола Iилма-тохкама учреждениеш. Цар викалаш бахийтаб къаьстта вIашагIъеллача геолого-геофизически экспедицена юкъе.

ТАСС корр.

Таджикски ССР столица — Душанбе. В. И. Ленина цIерагIа проспект.

●

Душанбера базар (20-ча шерашкара архивни сург), хIанз цига гIолла дIайода Таджикистана столица керттера улица — В. И. Ленина проспект.

В. КУЗЬМИНЕИ,
Р. ПОЗДНЯКОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ГIАЬНАРДАР — ГАРГАДАР

* 1925 шу. «283 саг вах Душанбе». Хьалха хинна «Наркомий юрт» (ишта оалаш хиннад цу хана къоначa столицах) тахан 450 эзар саг ваха йоккха промышленни культурни центр а хинна дIаэттай. ХIаьта республике баха берригa нах советски Iаьдал латтача шерашка кхозза совгIа дукхагIа а хинна, хIанз 3,5 миллион сагага дIакхаьчаб.

* 1929 шу. «Юкхьанцара школа хьайийллай Гарме. Цига дIачуйийцав 25 саг». Тахан 966 эзар совгIча дешархочо дешаш 3 эзар совгIа школа я Таджикистане.

* 1932 шу. «Хорижете даьри ду комбинат хьалъяь яьннай». ХIанз республике я 385 йоккха промышленни предприяти.

* 1937 шу. «Тахан болх бе... йолаеннай Варзобски ГЭС. ХIаранр 3575 киловатт низ болаш йолча цун шин турбино республика столицана ток еннай». ХIанз хIара деннен бийсаннен 17 миллион киловатт-сахьат электроэнерги йоакх республикерча 14 электростанце. 1986 шу хьачIаотташ хIара шера 15 миллиард киловатт-сахьат энерги йоахаргья республико.

* 1939 шу. «Советски Союзе эггара йоккхагIа йола Вахшсан ирригационни система хьаяьй Таджикистане». Тахан республикерча ирригационни каналий дIоахал 30 эзар километр да.

* 1951 шу. «Тахан хьаела Таджикски ССР Iилмай Академи». Тахан Iилмай Академена чуйоагIа 22 Iилма-тохкама учреждени.

(ТАСС).

ПОЭТА ОАЗ ЕК

«Са зама» — ишта цIи йолаш да «Прогресс» яхача Московски издательства английски меттала арахийца Таджикистана Халкъа поэта Социалистически Къахьегама Турпала Мирзо Турсун-заде стихай сборник. Цу книжкана юкъеяхай бе-беча шерашка язъяь, «Дуненна тIера селаIади» «Хьа бIаргашцен» яха циклаш а яь вIашагIтеха лирически произведенеш. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача шера арахийца сборника тIара стихаш Дай-мехка доккхал деш, нана-лаьттанцара, планетерча нахацара безам хестабеш я.

Ираз дола перо поэта бе беллаб Советски Iаьдало. Мирзо Турсун-заде — дикахетараш, ираз хестадер; цун стихаш — экономика, Iилма, культура, искусства даькъе исторически лоаццача хана чухь боарам боацаш йоккхий лакхаленаш яьхача халкъа шин тайпара летопись, хIаьта цун творчески никъ — советски таджикски поэзи тоаялара истори.

Мирзо Турсун-заде стихаш ек радио чу гIолла, телевизорий экранаш тIарен киноэкранаш тIарем, цу стихашца яздаь иллеш доах Вахшски атагIарча боамби лелаберашеи Нурекски ГЭС хьалъерашеи. Поэта творчество — сийрден шин тайпарен хIара советски сага хьаштдолаш я. ДикагIа йола цун произведенеш дерригаш а хIана дац аьнна долча Советски Союза халкъий меттала яьхай.

Шин деррига творчески низаш машара тIехьарча къовсама дIател Мирзо Турсун-заде. Боккха общественни болх бу цо, Азен Африкан мехкий солидарноста Советски комитета председатель, машар лорабара Советски комитета член ва из. Поэта оаз ек дунен тIа. Цун произведенеш дунен халкъий 20 меттала яьхай. Шин низ болча поэзеца Октябра сийле, коммунизма башха-дикача идеалий Котапо хестаю Мирзо Турсун-задес.

(ТАСС).

20 шу совгIа ха я Ленинабадски областа Канибадамски района «Коммунизм» яхача колхоза кулгалдеш Социалистически Къахьегама Турпал Ленинеи Октябрьски Революцеи ордений кавалер А. Кадыров вола (сурта тIа).

В. КУЗЬМИНЕИ,
М. БАБАДЖАНОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

айю СибарегIех, Дальни Востока, Къилбаседен, Средни Азе экономически потенциал. Кхетаде хала дац, хIамаш кхоллаш дола низаш доагIдоагIача тайпара дIа-хьа нийсдарца цхьана къамашта юкъера бувзамаш, халкъаша шоайла вIаши деш дола новкъостал дукхагIа хилар, кадраш, материальни духовни рузкъаш тIа-тIа дукхагIа дIа-хьа телар мел боккха лоархIам болаш да.

ХIанзарча хан - юкъагIа къаьстта дукхагIа шоайла гаргаух къамаш; уж гаргадахаро чулоац вахара дерригa доакъош: экономически, социально-политически, культурни, дезала-бытовой. ЧIоагIлуш йоагIа республикашта юкъера меграционни процессаш. Аьлча кхоачам ба, пхийттанех цхьайтта республике баха дийлагIа дакъа совгIа бола нах шоай цIерагIа республикаш йолаш долча къамех ца хилар. ТIа-тIа дукхагIа хул къамаш вIашагIъэрца еш йола гаргалонаш (1970 шера яьча переписах гуш да, 58,7 миллион советски дезалех 8 миллион хIана бац аьнна бараш тайп-тайпарча къамий викалех латташ хилар). ТIа-тIа дукхагIа холу массе къамах болча советски наха, къамий метташ пагIатта дегIаккуаларца цхьана, эрсий мотт — халкъий доттагIален вошален мотт дIатIанйбеш хилар.

Ленина къамаш «вIашагIдувзадалар, вIаши гаргадахар, вIашагIъэр» (т. 23, оагI. 322) аьнна йола цу тайпарча беркатеча процессаша интернационализма уйланца парте хьалхебаь советски нах гIадбуг. Цу процессашка керттера дакъа болхлой классага да. Эггара хьалха промышленносте къахьегаш, шин къахьегам ерригача советски общества масштабе юкъара берзабаь йола из, болхлой класс, я СССР еррига социальни слояш, къамаш, народносташ вIашагIтохаш, бIарчча цхьа советски вахара хьисап чIоагIдеш йола интернационалистски оамалаш керттерча даькъе лелаер.

ХIанзарча Iилма - технически прогрессо гIо ду советски наьха къахьегама, тIа-тIа дукхагIа интернационализаци яра, республикай боахамашта юкъерча бувзамий эффективность лакхъяра. Цу гIулакха массе оагIорахьара гIо ду иттлагIча пятилетке кердача формашцен чулоацамцен йIаький хулаш йолча социалистически яхьо. Ерригсоюзни масштабе, белггала аьлча, шерра дIадаьржад «эзарней договор», «болхлой эстафета», «эзарней болам», «дикала пятилеткана — балха гаранти», бригадни хозрасчет. Хьалхалатта опыт дIа-юха эпа йиш хилийта Iац бе-беча республикай къахьегамхоша лелаю яхь. Цо кхотабу вIаши цага а бувлаш юкъара гIулакх кхоачашдеш бола бе-беча къамий викалаш. Вежарашха йолча республикаша боахкийтача викалаша шоашца яхь опыт а, технически говзал, кхетам, вошалана хьадийлла дегаш в.

КамАЗен Нурекски ГЭС-еи, Сумгаите а БАМ-е а, Мангышлака промыслашкеи целинни совхозашкеи вайна бIаргагураш санна йолча барт тайнача дуккхача къамий болхлой коллективашка дегIаух коммунизм хьалъерий интернационалистски традицеш.

3.

Вай общество социальни цхьан тайпара хулга чIоагIдара наькъагIа долхаш хилар цу цхьан ханна «цхьа къам а даь» из дIаоттае гIертилга долий-теш?

Сел дукха ха йоацаш советски Iилмахоша - государствоведаша кепайийттача цхьайолча хIамаш тIа гучалелхаш яр укх тайпара уйлингаш: интернационализаци яро, дий хьона, къамаш дIадаларга вуг, хIаьта укх гаргача хана цига дIа а кхоачавергва, долче, хIанз хьахинна латташ йола къамий - пачхьалкхела форма нагахьа санна хIанз ца хуле а укх эггара гаргагIча хана тIа-тIа чIоагIлуш йолча къамаш вIаши гаргадигара процессана тормоз а хинна дIаоттаргья. Цхьабакъда ишта из хетадала бахьан хилийтац вахаро, практико. Цу тайпара сов хьалха еш йола уйлаш чуессай реальностах хадар, дегIаенача социалистически обществе къамий отношенеех йоахка керда процессаш Iилман ларда тIа кхетае ца хар бахьан долаш.

Ленински къамий политико, партийни документаш тIа цкъа санна дуккхаза а белгал ма-даххара, къамаши народносташи вIаши гаргадигар объективни процесс я. Из искусственно сихъяра духьала я парти. Из процесс хьалхайоах вай вахара леламо ше. Цунца цхьана мегаргдолаш дац миччa бесса гIийрта а, къамаш вIаши гаргадахара процессаш юхакъувла, къамаш хийрадаьха лоаттаде гIертилга. Социализмо дикала оагIорахьа эргадоах къамаши народносташи. Керда чулоацам чубоссабу цо къамий башхалонаштен традицештен, вIашагIдаргдоацаш дувзадолийт уж интернациональни процессашца.

Парти духьала я юкъарча, интернациональни хIамай бизза мах ца бара санна, - ишта къамий башхалонаш теркал ца яра а. Вай халкъ цхьан ханна бIарччен дуккхача къамех латташи да. Советска патриотизма, советски вахара хьисапа, советски оамалий хьакъехьа дувцача хана вай цунца белгаллоах дерригa вай халкъаш вIашагIдувзадолийташ дола юкъара хIамаш, Октябран социалистически стройнен карагIдаьннараш. Цунна вIалла духьала а яц дерригсоветски дерригхалкъа юкъарен хIамаш уж яле а е кхы яле а йолча къамий формашта юкъе хила тарлуш йола факт.

ДегIаенача социализма хьалашка къамий отношеней диалектика укх тайпара я: къамаши интернациональни гIулакхаш шоайла бувзам болаш лелача юкъагIа шаккхе хьисал тIа-тIа дукхагIа шоайла вIашагIъув. Интернациональни, дерригсоветски хIамаш чудесса къаман хIамаш дIаьхегIа, вахара низ бокккагIа болаш хул. Шин аргIанна дерригсоветски хIамаша, къамий дика мел дола хIама дизза шийна чу а лоацаш, тIа-тIа чIоагIагIа влияни ю бIарчча хьанийцача дерригача советски халкъа а къаьст-къаьста хьанийцача из хьахулийташ долча къамий а народностий а вахара.

Интернациональниючоаи къаманчоаи юкъерча бувзамий керттера оагIув, шеко йоацаш, хьалхаръяр а. Из пролетарски интернационализма азбука да. Цхьабакъда из интернациональни хIамаш тIа-тIа дукхагIа тIехдувлийтар духьа къаманчунца сихагIа Iадика юзца а хIаьта цу гIулакха, масала, къаман метталара литература кIезигагIа арахеца а ишта кхыдараш де а доагIар яхилга данне а дац. ХIанз къамаи хIамаш социализма хьалашка интернациональничоа духьала латтац, капитализме из касткаста хуллача тайпара. Кхы тайпа уйла хилар метафизика чуйоссар хургдар, вешта аьлча къаьст-къаьстачун, шин тайпарчун рузкъа юкъарчо чулацар, духхьал къамий рузкъаш вIашагIдувзаденна хиларах керда интернациональни, дерригсоветски рузкъаш хьаху лийташ хилар теркал ца делга хургдар. Коммунизм хьалъяро хьахьокх, къамаш тоадаларо уж шоайла гаргадахара гIо деча боараме уж вIаши гаргадахаро ше къамаш дIахо тоадаларах кор гIортолга еш хилар. Ленина хьаькъалагIа хьаяь Советски Социалистически Республикай Союз дуккха къамаш дахача пачхаьалкхен лоаттама вахара низ болашагIен толашагIен йола форма я.

«Советски республико, — яьхад Владимир Ильича, — массе къаман къахьегамхой вIашагIтох, къамашта юкъера юкъ ца йоахаш къахьегамхой хьашташ хьаллоаттаду». (Соч. бизза гулдам, т. 36, оагI. 536). Кхетадеш да, цу гIулакхо лерхIар доккхийча а кагийча а къамийи народностийи хьаштий даим учет лелаелга, общественни вахара бе-беча сферашка къамий викалаш уттабара система бокъонца уйла а яь вIаштIехьйоаккхилга, массе къамах бола къахьегамхой кхотабара, юкъарча организацешка цар барт тайна болх вIаштIехьбаккхара тIаберзабаь някъ леррагIа дIахьолга хилар. Масала, СССР Лакхехьарча Совете 61 къамах, союзни автономни республикай Лакхехьарча Советашка 72 къамах, моттигерча Советашка бIаь совгIча къамах бола депутаташ ба.

Вай вахара тIа-тIа дукхагIа интернационализаци яро, цхьаккха тайпа къамий башхалонаш дIаяхара маIан а доацаш (цар учет лелаяр, цIаьккха а ях оаха, партийни пачхаьалкхени гIулакхий лоархIаме декхар долаш дус), шеко йоацаш, лерхI тIа-тIа дукхагIа а леррагIа а къамий башхалонаш тIара акценташ бIарччача советски халкъах, Октябро хьалкхедаьча ноахалах йоахкаш хила езача юкъарча белгалонашта тIахьолга.

Коммунизм хьалъеш йола хIанзара хан-юкъ белгалйоал къахьегамхой патриотически интернационалистски сакхетам дегIабара даькъерча кердача боарамаца. Наха юкъе тIа-тIа дукхагIа чIоагIлу бIарччача пачхьалкхен, дерригача халкъа хьаштий совле хилара кхетам. Деш дола къамаьл бе-беча къамех болча къахьегамхоша вIаши сий делга меттел, интернационалистски идеологенен моралаи моллагIча тайпара ваьнна а тIеравалар хоадамболлаш юхатохилга а шийна чулоацаш йола общественни уйла массе метте чуйоссаяра хьакъехьа да.

ЧIоагIа белгалдоалаш хIама да, кердача Конституце проекто, бе-беча къамех болча советски наха вахара дерригача доакъошка шерра бокъонаш а луш, уж чакхйоахилга дерригa къамаши народносташи массе оагIорахьара шоайла гаргадигара политикаца, гражданаш советски патриотизмаи социалистически интернационализмаи уйла йолаш хьалкхебарца дувзаш а халкъий вошал цу тайппара законаца чIоагIдеш а хилар. Из лостам болаш я хIара советски гражданинз декхар лоархIалда националистически хьагIа духьала къовсам лоаттабелга. СССР къамийи народностийи, доттагIали вошали чIоагIдара юкъе шийггара дакъа лоацилга яхаш къахьегамхоша кепайоазон тIа арайоахá предложенеш. Цу дерригача хIамашта юкъерa ма кхетамца доацаш а гу этнически демографически процессаш бахьан долаш советски общество вIашагIъяккха гIерташ социализма идейни моастагIаша деш дола фантастически лоархIамаш!

Советски вахара хьисапа оалангара деиз хийра да капитализма дунен чу лелаш дола, расовни къамани дискриминаци, апартеиди сегрегации санна дола нийрча хIамаш. Вай строя юкъера дIадаьккхад расовни е къаман белгалонегIа гражданий бокъонаш миччa бесса яь а гучахьа е къайлагIа эшаелга, царна гучахьа е къайлагIа совленаш уттаелга, закона духьала лоархI, раса е къам цаI шоллагIчул толашагIа дя яхаш, царна юкъе моастагIал дехкаш е доацар хьалхадоахаш моллагIа хьехам белга.

Тахан, советски халкъ, кхоталеннен бухь биллаи долаш, Октябра кховзткъа шу дизарга додача хана, къаьсттача низаца дек ленински дешаш: «Нагахьа санна хьалхарча хана юкъарча истинашца вай пропаганда яьяле, хIанз вай пропаганда ю балхаца. Из а ба хьехам, цхьабакъда из гIулакхаца беш бола хьехам ба...» (т. 38, оагI. 198).

Вай мехка чIоагIдена халкъий интернациональни вошал, — капитализмаца латтача исторически къовсаме социализма эггара низ болашагIа йолча аргументех цаI, халкъий хургдолча дерригдунен вошала сурт-сибат.

Э. БАГРАМОВ,
философски Iилмай доктор, профессор.

(1977 шера 29 июлера «Правда»).

Доазол дехьара

ХИРОСИМА ЙИЦЪЕННАЯЦ

«ШIаккха хургйоацаш дIаяккха атомни Iоажал!» «ТIема а ядерни герза а — ак!» Цу тайпара лозунгаш, транспаранташ да ерригяпонски «Машара марша» доакъошхой колоннашта лакке гураш. Мехка массе митингашкара Хиросиме — 1945 шера 6 августе американски атомни бомбо лаьттан букъа тIара дIаьккха хиннача городе тIаухаш ба демонстранташ.

Ши бутт ба Токио — Хиросима яхача керттерча маршрута доакъошхой новкъа баьния. Царна духьала боагIаш ба 1945 шера 9 августе американски зуламерча эксперимента шоллагIа объект хиннача городе — Нагасаке баха нах.

Мехка 47 префектура вIаши юхзача кхойтта маршрутах боагIаш ба машара тIехьара японнаш. Йоккхача хIара городе цар ю дукхха наьха митингаш. Цу митингашка къамаьлаш ду цу атомни кхерама кIала хиннача, цхьанца ирзах Iоажала кIалхарбаьннача наха. Массанахьа атомни бомбаша зе даьрашта лаьрхIача фонда гулъеш я средстваш. Колоннашта тIадетталу тIа-тIа керда низаш. 20 эзар саг вахар «Машара маршах» дIадахача шера. Тахан уж кхозза совгIа дукхагIа ба. Из марш йолча укх деношка дунена хайра: Невадерча полигоне техкай нейтронни бомба. Президента Дж. Картера дIакхайкадир беррига нах хIалакбеш йола герз хьалара ше тIехьа хилар, хIаьта США сената чIоагIдир эна ассигновани дIахеилга.

«Боккъаллар аьлча цу тайпара герз геттара йоккха йоаца водородни бомба я», — язду «Нью-Йорк таймса». «Нейшн» яхача журнало тIатох: «Цу бомбо ния болва радиацеца вув, вувц эккхама талгIецея цунах йоалача йIайхача энергеней. Цо нах боабу, зе дац маьхерча хIамашта».

Хиросимерча атомни бомба музее да бомба иккхачул тIехьагIа кхо сахьат даьлча даькха сурт. Ала баьнна йоаг город. Довгадаь дале декъий. Атомни бомбо вийра 200 эзар саг. Цунна уллув я кхыйола экспонаташ — тIой.

Нейтронни бомба эккхийтача геттара чIоагIача йовхало лоаладерсдац тIой. Бомбо зIанарашца зе дерга наха. Уж наха йовзаш я Хиросиме а Нагасаке а хиннача зуламa опытах. 1947 шерагара 1976 шерага кхаччалца атомни бомбай зIанарий лазарах венна 90 эзар саг. Из а деррига дац: хIанз а тIехьа из лазар долаш ва 360 эзар саг. Царна юкъе дукха ба памогаш болчар бь, дай-ноаношкара лазар хьадаьнна дезал. ДIадахача шера атомни эккхама зуламех байнарашта дегIача чурта тIа ихы а 2159 цIи дIаязъе йийзар, уж белар радиоактивни зIанараша даьча лазарех. Мел тIакхетарба цу списка укх шера а?

Лаьттан тIарча хьакъал долча наха шоашта духьала деш дола хIама санна тIаэц нейтронни бомба хьаяр. Сага сийлахьча бокъонна — вахара тIакховдар санна.

ВIашагIкхийттача Штаташа беррига нах хIалакбеш йола нейтронни бомба хьаелга шердара духьала гIайттарех эгтара хьалха яр атомни а водородни а бомбаш елга соцадара тIехьара Еррегяпонски Совет. Токиорча США посольствага дахьийтача документа тIа гуш ба паргара бала: нейтронни боеголовкаш Пентагоно хьаю Японе латтача американски бIуна долча герзашта мегаргйолаш а. Герз Iоадара американски политикана духьала я японски кхалнаьха дукха нах чубоагIа 17 организаци. Парламента депутата ф Итикавас дIакхайкадир кIайча цIено нейтронни бомба яр къоабал а деш, герз Iоадар дIаходахьаоа етта шод геттара во гIулакх хилар. Вашингтон Iоажала герз Iоаде гIертара раунд йолаеш хилара ше цхьа масал дац нейтронни боеголовкаш хьаслга. Шаьра никъ бийлаб ткъамаш долча ракеташта а. Американски кепайоазоно хоам бу стратегически ракеташ тIа кастта эгтара нийсагIа йола «МК-12А» яха ядерни боеголовкаш оттаергхилара. Дерриге хIалаклеча цу средствашa кхы а совбоах ядерни тIема кхерам.

Е. КАВЕЛИНА.
АПН.

ВЕТЕРАН ДIАХО КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕШ ВА

ТIехьенгара тIехьенга боалаш хьабоагIа автомобилацара безам Месарошей дезале. Дезала альбома тIа долча сурташ тIа ва хIанз а могаш, паргIата волча, тIоарска кийн, крагаши, йIаьха кулгахйовхкоргаш йола водителa гIулакхий пионер Месарош Гези. Цун воккхагIа вола воша — хьалхе цIи хева хинна венгерски мотогонщик — шоллагIа дунен тIом чакхбоаллашехьа дакъа лоацаш хилар мехка дика йовзаш йоацача советски мотоциклаца трансъевропейски мотогонке.

— Цига хьалхавоагIарг мотоциклаш хехкаш котваьлар из, — дуйц Месарош Гезе. — Боккъаллар аьлча, сона я дукха еза лелаеш дукха чоалхане йоацаш а аьттув болаш а, балха тIа тешаме а йола советски мотоциклаш. Дукха ха йоацаш аз ийцай «Жигули», чIоагIа раьза ва со цунна.

Воккхача сагага Гезега ладувгIаш волаш со халла мара тешапар ниттa чIоагIа техника езача саго из «толхаю» аьлча. Из дар Заксенхаузен яхача фашистски Iоажала лагере номер 120647 йола тутмакх а волаш автомастерске 1938 шера коммунист Месарош Геза машинаш тоаеш болх беш волча хана. «Гаранти а лун» тоайора цо уж — массехк ди даьлча моторо тийшаболх бора, е сцеплени йохар.

— Цу хана со вахар цхьан уйлаца, цхьан салоIамца, — йоах Месароша. МоллагIча хьале къовсам лоаттабарца. ХIаьта ца леш вусе, могар дерга дIаяхача хана хинна трагеди юха ца хилийтара...

Заксенхаузена кхыча эзараш болча тутмакхашца цхьана из Iоажалах кIалхара ваьккхар Советски Эскаро. 1945 шера апреле Ораниенбург яхача немецки зIамигача городе чуийкхача Черниговски дошлой дивизе мукъаяьккхар сихбенна дIаболхаш моастагIаша ха доацаш йита хинна Заксенхаузен яха лагерь. Цхьабакъда, лагерь мукъаяккхалехьа цхьа ди хьалха эсэсовцаша цигара дIавигар Месарош Геза а юкъевола массехк эзар тутмакх. Къилбаседехьа лаьхка дIабугар уж гитлеровцаша даже а палачий вIаштIехьадаланзар хургдолча Iазапех бовла...

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа Месарош Гезе юха а карадаьнар шийна деза гIулакх — транспорта тIа болх бар. Бакъда, цунна бийбаланзар бнаь дув — керда тIом ца хилийтара тIехьа, фашизм юха хьа ца хилийтара духьал къовсам лоаттабе, машар, халкъашта юкъера барт-цхьоагIо тоае аьнна.

Дерригдукен нацистски лагере хиннача тутмакхий конгресса чуйоагIача Заксенхаузена халкъий юкъара комитета венгерски секцена кулгалдеш ва из. Фашизма тутмакхаш хиннараша доккха дакъа лоац машар лорабеча. Чилерча фашистски терроран ФРГ професегIа болх ца байташ хиларан духьала, Къулбехьен Африкен Америкен расисташа лелаеча бIехача гIулакхашта духьала, демократически кортамукъалеш телхаерашца къовсам лоаттабеш.

Из тха сийлахь деккар да Заксенхаузене, Бухенвальде, Маутхаузене, Освенциме боабаьча а низаш даьча а новкъостешта хьалхашка», — йоах Месарош Геза. — Хинна тутмакхаш массазя а хьалхарча мугIаре латт фашизм юхадийнъялара духьала лоаттабеча къовсаме. Цар шоаш деккарийла лерхI сага вахар хила мадоагIара хилийтара лоаттабеча къовсама тIехьа хила.

ХIанз ветеран болх беш ва «Волантурист» яхача венгерски туристически фирме.

— Укх шера чIоагIа бехктокхаме а йIайха а ха я тхона, — йоах цо. — Оаха вIашагIлехк дунен тIа мел болча прогрессивни наха 60 шера юбилей дездеча Советски Союза Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революцеца буязам болча городашка венгерски гражданаш ахийтар. Цу гIулакха тхона доккха новкъостал ду шоаш оттаяь. Венгрерча хьаьшашта хоза хета маршруташ хьийхача советски новкъосташа.

П. БОГОМОЛОВ.
(АПН).

МАРША ДОАГIАЛДА ШО, ДЕЗА ХЬАЬШИЙ!

Дуккхача къамех латтача боккхача барттайнача дезале — Советски Союзе бахача наьха башха-дика оамал я шоайла вежарашха бувзамаш леладелга. Дика е во деча ер са да, хIаьта ер хьа да, укхан са бала бац яхилга фуд ховш боаца уж, дерригa а вIаши декъаш ба. Цу дикача оамала цхьа дакъа да вежарашха йолча республикай къахьегамхой, творчески интеллигенце викалий делегацеш шоайла хьоашалгIа ахар.

Иштта, дукха ха яц вай республике Къилбаседа-ХIирий АССР Денош чакхдоахача ХIирашкахьара баьхка доттагIий хинна. Цул тIехьагIа Къилбаседа ХIирийчене безаме тIаийцар Нохч-ГIалгIайчен делегаци. Дицлургдоаца доттагIала цIейш а хинна чакхдаьлар уж вIашагIкхетараш.

ХIаьта кхоана вайцига дIадолалу Дагестански АССР доттагIала Денош. Вежарашха йолча республикаша шоайла вIаши цу тайпара гIулакхаш леладар къаьстта доккха маIан долаш да укх шера вай беррига мехко советски халкъа иразе вахар хьадийлла йола Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци яьнна 60 шу дизар деждеча хана. Из къаьгга гуш да Дагестанеи Нохч-ГIалгIайчени халкъий вахарга гIолла а. Историкаша яхачох, вай шин республикашкара къамаш хьадоладалара овлаш а юкъара долаш да. БIаьшеренашка вIаши уллув дахаш хинна уж, шоайла дувзаш хиннад лоаман довкъашка даьдача такилгашка гIолла цар дIахьа кхихьача безамо, шоай дегай йIовхало. Цхьабакъда цу доттагIала такилгех шера, боккха, сийрда бола доттагIала, вошалла никъ баьр Сийлахь-боккха Октябрь ба. Къамашта юкъера доттагIал кхы а чIоагIдаьр, из дIаьхегIдаьр ба вай дерригаш а вIаши дувзаш бола сийлахь-боккха эрсий мотт. Цунга гIолла вайна дикагIа довз кхыдолча советски къамий вахар, цар литература, искусство.

Дагестанера боагIача вежарашка массаза а санна «Марша доагIалда шо, деза хьаьший!» а аьнна, Нохч-ГIалгIайчене йоаккха ха царна безаме а сакъердаме а хетаргйолаш чакхъялар ловш ловца баккха безам боагIа.

ГАМЗАТОВ Расул.

* * *

Цу хьо яьча бIаьстан шере
Онда ваьнна кIаьнк со вар,
Юртар хIара беш яр йовзаш,
ХIаьтта деша хайна вар.
Цу хьа нанас, нагахь санна,
Мукъайоацаш хилча ше,
Кхайке, вийхе, со хоавора
Хьога хьежа, гIулакх де.
Цунах сона из хьа нана
СовгIат кара кхувдош яр,
ХIаьтаъ хьа агана юхе
Сона чIоагIа согта яр.
ХIаьта денз хьа яьннай зама,
Со вай юрта дукха ух.
Ма бIаьхбеннаб из хьа корта!
Сего дегI ма сиха кхухь!
Бера хана санна хьеж со
Цу хьа нанас, кхайка се

Вехаргвацар-теша яхаш,
Хьога хьежа, гIулакх де.
ХIанза-м аз а, раьза волаш,
СовгIат айса дIатергдар...
Цкъа дош доаларе цун
багах...
О, ма кхаа хинна цунах,
Хьона гIулакх аз дергдар.

* * *

Уж дег-гIозаш во-воай
йолаш дах вай,
ГIайгIа-бала во-воай
болаш дах вай...
Бакъда, нагахь из са кара
хилча—халахь—
Цу дег-гIозех аз берг
ма бар юкъар бала!

* * *

ЦIИЙН БIАРГЕХ ЛЕГА ХИЙН

Даьрача цу човнах ухар
ДIайха цIий,
Бакъда, бIарг бар бекъа...
Вай законо йоах
ЦIийла дезагI да

Къонахчун бIаргар хий...
Из ца хилча,
къонах мишта аргдар цох?
ГIалгIай меттала яьккхар
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

ХАППАЛАЕВ Юсуп.

* * *

Со ваьв детта ди санна,
Тохкам техкача мехка.
Боадах сегача тIоано
Чхараш оагоча мехка.
Босешка рожь юьш йолча,
Арешка дуга дувча,
Ше доаггIача аьннача
Деша хам беча со ваьв.
Со ваьв, Iалам ше санна,
Бирса из вахар долча.
Тамаш яц со ва аьнна,
Лоамий цIимхарал йолаш.
Со ваьв, хаьхкача говро
Маркъилгаца къувсача.
Цхьаь висаьча жа-Iуна
ЖIалех гIонча хулача.
Со ваьв лоаман бирса хиш
Оакхарий мо увгIача,
Зовзачун, кхераш волчун

ЦIаккха аьттув ца боалча,
ДоттагIлен мах хабарах
Ца беш, гIулакхех беча.
Хало тIанийсъяларах,
Дегай йIовхо тоъача.
Хьастара шийла шовда
КIудалашца кхухьача.
Шоферий кабинашка
Уж морхаш чугIертача.
Цудахара кIанташа
Кийнаш хьаь тIа техкача.
Лоамарча чхараш тIа
Хоза зизащ дувлача.
Со ваьв цу лоаман мехка—
Поэташ кхебеш болча.
Нах ялсмал мо ца бахаш —
Кхы а хозагI бахача.
ГIалгIай меттала яьккхар
А. ВЕДЗИЖЕВ.

АЛИЕВА Фазу.

ИСТОРЕХ ЙОЛА ЭКЗАМЕН

Институте деша йодаш
Со яр Россе истори дIалуш.
МалагI хур-те дергдоа
хаттар?
Долалургдий-те жоп ца
йохаш?

Гу, моастагIчоа кхерам
лоаттош
Хьалха уха петровски
салтий...
Петра бе йоаллаш гу сетташ
Йоккха Iедж а йолаш
аьшка бел.

Дикка холуш гуш я сона
Кутузова эскара майрал.
Ведда, водаш, пхьагал санна,
Наполеон вайча са дог дел.

Къьгга гу хьалъолла
кийчваь
Йист ца хулаш латта Рылеев.
Хьажа-юкъе боккха шод баь,
Вала кийчча латташ
Пестель ва.

Укх бIаьшера лотаяьча
Йовргйоацача Ильича
сердало,
Къаьга хьахьокх дIаяхача
Заман гIулакхаш.
турмало мо.

Институте деша йодаш
Со я Россе истори дIалуш.
Жоп лургда аз еха йоацаш,
ФуннагI хиларах сайга
хоатташ.

Бе дац моллагI билет
кхачарах —
Духьал оттаргда
бIаргашта сурт
Историе вай тIеххьарча
шерий —
Вай воаш да из истори
кхоллар.
Вай лайнача вай халонца,
Вай дахарца,
вай гIулакхашца,
Вай кхеллача гIишлонашца,
Вайца воашца да вай Истори!
Космосе вай саг кхачарца,
Бохаоргбоацача вай низаца,
Москве деша со яхарца
Дола истори дIалуш я со!
ГIалгIай меттала яьккхар
А. ВЕДЗИЖЕВ.

РАБАДАНОВ Сулейман.

ЮХХЬАНЦАРА КАЬХАТ

Цкъа Iохайна аз итт каьхат
Яздаьд, иттаз доаттIадаьд.
Дагалувцар, ала гIертар
ТIеххьар сона корадаьд.
Кубачински догам санна
Дешаш хоза мугIрех уатт.
Хьога хетт аз, ва са езар,
Хьо со вайча сенна уд!
ГIалгIай меттала яьккхар
С. ЧАХКИЕВ.

АДАЛЛО

* * *

Бийсан дар из:
Хезар сона
Саго унзар бетта мухь.
ДегIа са хьалъувзаш санна,
ГIийла хьекхар шийла мух.
Бийса—баьде.
Яр гургбоацаш
БIарга
белла пIелг.
ТIакхензар со. Со тIавоацаш
Хьаьдар цIогIа, сецар саг.
Бижар мух а. Сабар эттар.
Цхьаккха хIама хозаш дац.
Цу бус санна унзар сатем
Лаьтта цIаккха эттабац.
ГIалгIай меттала яьккхар
С. ЧАХКИЕВ.

АХЬМАДХАН АБУ-БАКАР

ЗIАМИГА ДУВЦАРАШ

ДОШО ПХЬАРО УСТА-ДАШТЕМИРА ДЕННА ЖОП

Нагахьа укх Дунен тIа лакхара говзал йолаш кхо дошо пхьар вале, царех цаI тха Кубачи яхача юртара Уста-Даштемир цIи йолаш вола пхьар ва. Уста яхилга — «Говзанч» яхилга да, хIаьта Даштемир «Кхереи аьшки» яхилга да.

Цкъа из волча венав арахьара цхьа саг.

— Дошо йоазув тIа е долаш шалта юлургъяцар хьога?

Цу тайпара лоадам боаца хаттар цо дара раьза воацача Уста-Даштемира жоп деннад:

— Хьона хьашт дале декаш дошо ткъамаш а долаш моза-м бергба аз хьона, бакъда шалта — ергъяц. ЦIаккха а дикадар даьннадац цунах.

ИШТА А ХУЛ, ВЕШТА А ХУЛ

Кхоален кIал пхьегIа тIа а хайша, цхьацца хабараш дувцаш багIар боккхий нах. Царех цхьанне чIоагIа хеставора колхоза председатела воI — бригадир вола Мирза.

— Тамаш е хIама дац из-м йистхилар из. — Гаьнага хьежка хул цу тIара сом а.

— А, хьо бакъвац, — аьлар цунна уллув вагIачо. — Вай массане а сий деш ва жа Iу Мухтар, хIаьта цун даьл тийша болх боаллаш кхы цхьаькха а вацар. Мала висар цо Iеха ца веш. ХIаьта цун воI хьастара хий санна цIена дог долаш ва.

— Фуд цига тамаш е, — аьлар модж кIайеннача Алимбека. — Роза — хоза зиза да, бакъда из кIарцхалашта юкъе доалаш да. Вахаш волча иштта а хул, вешта а хул...

ЮСАПИ ХИНГАЛИ

— Хингал дезаш вац со, — массанена хозаш аьлар Юсапа.

— ХIана? — хаьттар цунга.

— ХIана вац аьлча, аз из цIагIа дуаш хилча цун цхьаккха а чам бац — цунах дIатоха дулх дац. ХIаьта наьхцига аз из дуаш хилча, дукхагIа виза гIерташ сов дукха из диа а диз че лазайоал.

— Бакълув, Юсап, хьона хингал зене да, — аьлар пхьегIа тIа багIача боккхийча наха.

ХIАНА БАЬТТIАБ КХЕРА

Дуккхача хана денз юртарча майдана юккъе уллаш ба боккха шаьра кхера. Низ болча наьрто диг техача санна юккъеда баьттIа ба из.

Боккхача наха дувц, бIаь шу е ши бIаь шу хьалха хабар а дувцаш ши саг вагIаш хиннав цу кхертIо тIа, яхаш.

— Дий хьона, лоалахо, — аьннад цхьанне, — са дас оалаш дар, ше дегIа геттара лакха вар, аьле. Из говра тIахайча, Iаьржача морхашка кхоачаш хиннаб цун корта.

— Фуд хIаьта, хулаш хул из-м, — аьннад шоллагIчо. — Дас дувцанзарий хьона, из ший корта къайлабоаккхаш хинна Iаьржа морхаш са даь модж яр яхаш?...

— Дага-м дагIац... Дийца хила а мег... ХIана ях Iа?

Из къамаьл хезача ла а ца мега баьттIаб йоах кхера.

Хила мегаш а да из-м!

МАЛАГIАШ БА ДУКХАГIА

Цхьацца ший ха безам болча хаттараштa нийса жоп дала саг корорг вацар-те, аьнна цкъа ши никъ вIашагIкхетача ваха дIаэтта хиннав молла. Новкъа воагIа баьре вайнав цунна.

— Алал сога, кIант, — хаьттад цо баьречунга, бе сулхьаш а хьувзадеш, — малагIаш ба дунен тIа дукхагIа — байнараш е дийна бараш?

— Нагахьа байна майра бараш а тIехь лаьрхIача дийна бараш дукхагIа ба. Майра бараш цIаккха леш бац, — жоп деннад баьречо ший говр юха а озаш.

— ХIаьта малагIаш ба дукхагIа — хьаькъал дараш е Iовдала бараш?

— Iовдала бараш геттара кIезига хургбар, нагахьа моллаш дукха бецаре, — жоп деннад баьречо говра ши го а тоIабеш.

Цу хана денз наькъа йисте водац молла, аьле оалаш да.

ГIалгIай меттала даьккхар А. ВЕДЗИЖЕВ.

Тха юхь кIайяь хьоашал

ХИННАР

Массехк шу хьалха дар из. Са новкъоста Салтамаков Iалихана да Маьхьти волча хьалха цар дезалца цхьана Казахстанерча г. Петропавловске баьха а, хIаьта хIанз Ленинграде Iеш бола а Кольман Константин Николаевичи цун сесаги баьхкабар хьоашалгIа. Константин Николаевич дукха дайна а халонаш дика Iайша а саг вар. Ший хана полка комисаралла хинна из хIанз персональни пенсионер вар, цудухьа шоай хур даь цунна а сесага а дикахетар де гIерташ бар Салтамаковгiар дезал.

Иштта уж царцига ха йоаккхаш болча хана Iалихана пIаьраска дийнахьа дIавийхар со ше волча.

— Хьаьшашта салоIам бар духьа Махачкале Каспийски форда тIа ши ди даккха гIоргдар вай, — аьлар цо. Цкъарчоа ак ала лаьрхIар-аз, хIана аьлча хьатIадоагIар доацаш цун тIехьа доагIача кIирандийнахьа саг цIайоагIар са, тIаккха цунца дувзаденна коа-карта гIулакхаш шортта хулга ховш ма дий. Бакъда, сай новкъостага из дIакоядe доархIаванзар со. Иштта маькара гаьннара тIабаьхкача хьаьший гIулакх де гIерта саг хьал ца лоацаш вита йиш яцар, хIаьта цо сона тIаенар кхы хало е мича яр.

Иштта шоатта дийнахьа сецца цига даха арадаьлар тхо. Форда тIарча пляже сарралца лувчаш а, маьлхе ухкаш а хинна, малх чубузача хана городе сона хьалха денз вовзаш хинна новкъост волча фусам лаха дахар тхо. ЦIагIара хьадоагIаш сихдаларца цхьаккха тайпара документ хьа ца эцар бахьан долаш гостинице бийса яккха дахара догдоахилга яцар.

Сона вовзаш вар балха тIа вацар, хIаьта даггара уйла йича из Избербашская улицагIа вахаш хиларал совгIа кхы цIен номер дагаянзар сона. Боад къовлабелар тхо цу улица тIа кхачалехьа. ТIаккха портерча санэпидстанце керттера лор мича вах хой шоана, яхаш кхоашкa увтташ нахага тхо хетташ лелаш гIов-сибатаген дувхарген дилдача атта сага зуврговлаш саг вацар тхоах хьа а кхийтта из новкъост лаха тхона гIо леш дийннар. Из оаха хайра теркал а винзар.

— Шун новкъост вай кхоана лохаргва, тахан со волча чу а даьхка бийса яьккхача бакъахьа я оаш, дикка кIаьдденначоа тара да шо, — цо аллалца.

Тхоца бархI саг вар, хIаьта тхох хьаьший бе гIийртар ше гIирса биркъеи кач хIама тесса уллув жIалит кара лаьцан деларца цкъарчоа дер дайна лела берашха саг хийтта дIахо вахар со. Бакъда, тха хьаьший, — боккхий нах а кхыбараш а кIаьдбенна хиларца тха фусамда хила гIертачо яхар цIенхаштта да е дац ха хьажа лаьрхIар оаха.

ГАЗ-69 юха а ерзаяь цо аьшачa ковна хьалхашка тхо Iодаьлча кIала аькхи хIама кийчду кухни а йолаш вIаштIарлаьча цIен коаниI хьайийлар цо. Ший мараца чубоагIача малашб ца ховча наха эрсий IаьдалагIа моаршал хаьтта безаме духьалъера юкъера ха йола кхалесаг. ЦIагIа чудаьлча тхона дайзар цар цаI цхьапелла зIамагIа дола пхиъ бер.

Цар цIагIарча ворхIнена тхо бархI IогIакхийттача пхийтта саг ма-хулий. Иззал нах цIаьхха, кийчо ца еш, чуэца а кхы мел дар леце, царна Iобувша моттиг нийсъе а ма езий! — Уж уйлаш даим керта чу латтар са.

Бакъда, ше дуккхача хана денз сатувсаш хинна нах баьхкача санна гIадваха, массадолла хIамах бIубенна вола къонах санна лела фусамда, тIах аьнна хьувза цун сесаг бIаргаяйча, гаьннар хьатIабаьхка тхоашца хиннача, дунен тIа дуккха дика а во а дайнача хьаьшашта хьалхашка тхоаш геттара доккхий хийтар тхона. ТIаккха вицвелар сона айса лехаш хинна новкъост, хIаьта из-м цу юкъа тхоах кхетача а хиннавацар. ТIехьагIа хайра сона из цIенош даь кхычахьа ваха дIаваха хиннилга.

Иштта, керда хинна фусамда волча ши дии — бийсеи яьккхар оаха. ВIалла хьалха бовзаш ца хинна-нах цу тайпара чуэца а гIулакх де а сонен-сонен могаргдерий-хьогI, аьнна йола уйла тхоах хIаранечун керта чура дIа а ца йоалаш. Цу тайпарча хьоашалах тхоашца хинна кхычахьара тIабаьхка хьаьший кхийтта къаьстта чIоагIа тха дегашта тоам беш хIама хилар. Царна уж байна дIабовллалца дицлург ца хиларах дог тийша ва со. Кавказа халкъий, къаьстта кхыча къаман сага, хьоашалдара IаьдалагIа дикадараш ца хозаш уж хинабеце а цу башха-дикача оамала цхьаькха цхьа сийрда оагIув яйзар царна цу дийнахьа.

Дагестана халкъех бола нах кIезига кхийттабац сох вайцига а СССР-а кхыча городашка а. Царех саг сайна вайча е из мохк дагабехача даим юхалагадох сона Избербашская улицагIа тхоашта даь хьоашал.

Цул тIехьагIа цIаккха нийсвеннавац со Махачкале. сайх кIезиг-дукха хьаж йоагIе а, духьал дIааланза валац фусамдаь гайпан цIии адреси дицденилга а. Бакъда, дIахо йодача хана мичча хана цига нийслой, хIаьта из хиланза а таргдац, фусамдаьхи цун дезалахи фу хиннад ца ховш юха-м верзаргвац. Цу саго тха юхь кIайяр цкъа сай юхадекха йиш хургхиларах догдоахаш ва со.

С. МАЙСИГОВ.

Ахьмад. И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

Ф. Э. Дзержинске кабинет-музей

Феликс Эдмундович Дзержинске, денал долча революционера, В. И. Ленина соратника цIераца ювзаенна дукха оагIонаш я Советски пачча-хьалкхен исторе тIа. Цун кулгалца вIашагIъеллар Ерригсоюзни Чрезвычайни Комисси (ВЧК) — революце моастагIех Советий Мехка карагIдаьннараш лорадеш хинна орган.

1974 шера Ленинграде ВЧК чухиннача петроградски здание чу хьайиллар Ф. Э. Дзержинске мемориальни кабинет-музей. Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце Паччахьалкхен музея болхлоша хIанз лаьрххIа болх бу революционни Петрограде Дзержинске баьча балхаца дувзаденна дола документаш, материалаш гулъеш. Тахан музея экспозице я бIаьнел совгIа экспонат. Царна юкъе — фотосурташ, Ф. Э. Дзержинске лелаяь хIамаш, цо кулгалдаьча петроградски ВЧК баьча балхах йола материалаш.

1975 шера ДзержинскегIар дезала кабинет - музейна совгIата делар массехк уникальни документ. Царна юкъе да 1911 шера духхьашха кIаьнк Ян вича, цо ший сесага Софья Сигизмундовнайна денна, Дзержински къона волаш гойта сурт. Софья Сигизмундовнас кабинет - музейна совгIата елар Дзержинске хинна цхьайола хIамаш: сахьат, Iаса, мундштук.

Музее да «Ф. Э. Дзержинский» яхача паровоза чертежаш тIайола духхьала цхьа экземпляр мара доаца машинаькъахоша Дзержинске дезала совгIата денна хинна памятни книга. Хьалхара чекистех цаI хиннача Карусь Петра сесага совгIата елар Дзержинске ше кулг а яздаь мара ецна хинна сий долча чекиста грамота. Дзержинский лелавеш хиннача шофера С. Тихомирова музейна дIаделар Феликс Эдмундовича уникальни массехк фотографи.

ЧIоагIа хьежарий теркам тIаозаш да Ф. Э. Дзержинске мемориальни кабинет - музеера революционера 70 шу дузаш Варшаве арахийца польски плакаташ.

Укх шера 11 сентябре бIаь шу доал Ф. Э. Дзержинский ваь. Цу денна «революце рыцара» вахара никъ бувца йоккха фотовыставка кийчъеш я Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце Паччахьалкхен музей. Цун экспонаташ музея залашка гойта па Iеш гойташ хургья Ленинграда предприятешкеи учреждешкеи.

Сергей ШАРОВ.
(АПН).

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ХОАМ

СОВХОЗИЙ, КОЛХОЗИЙ КУЛГАЛХОЙИ ШОАЙ ДОАЛАХЬА ХЬАЙБАШ ДОЛЧА НАЬХЕИ ТЕРКАМГА

Грозненски наькъа дистанце дIахойт укх шера 10 августа денз Грозный — Гудермес, Грозный — Беслан яхача участкай машиннаькъа хьахоададаьча лаьттан оасашта ядохимикаташ етта йолаергхилар.

Цу моттигашка доахани жаи доажадайта бокъо лац.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 август

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — Островский. СССР Паччахьалкхен академически зIамигача театра «Гроза» яха фильм-спектакль. 14.00 — Социалистически мехкий документальни фильмай программа. 14.50 — Залыгин. «Дира атагIе». 15.45 — Берашта дола фильм «Максимка» яха художественни фильм. 17.15 — «Кагирхой адресаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Самукъане ноташ». 18.30 — «БАМ-а къахьегама болар». КхоалагIа передача. 19.00 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала). 19.15 — «Телехьажархочо хаттараш ду, критика ю, хьехамаш ду...» 58-гIа выпуск. 19.45 — СССР Конституце проект ювц. Московски областа Красногорски района «Красный луч» яхача колхоза къахьегамхой къамаьлаш. 20.00 — «Вай биографи. 1961-гIа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Искусства мастераш». СССР халкъа артистка Тарасова. 22.35 — Глинка, Даргомыжски, Чайковски романсаш кхоачашъю Карнизси Рузаннаси Лисицианеи, Пистельча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Берашта дола телевизионни фильм. 18.10 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.30 — Кагирхой программа. 19.00 — Къахьегама цIеча байракха орден лелаеча Орлова цIерах йола Паччахьалкхен республиканск академически эрсий хоровой капелла дакъа лоацаш дола «Вокализ» яха фильм-концерт. 19.45 — «Ший болх лахар» яха телевизионни документальни фильм. 20.15 — «Саг, общество, закон». 20.35 — СССР вежарий республикай денош. Узбекски ССР. Кинопрограмма.

10 август

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара почта. 9.30 — «Кагирхой театр». Кузнецов. «Воккха консерватор». 11.00 — «Киноийкхьархой клуб». 14.00 — Документальни фильмай программа. 14.45 — «Вургуна творчество». 15.30 — Берашта дола фильм. «Кешках а цун доттагIех а дола дувцараш», яха телевизионни дукхха серийни художественни фильм. Хьалхара сери. 16.45 — «Iилма тахана». 17.15 — «Зурманчаш шоаш дола моттиг хьаьовзийта». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.20 — «Кота-ло» яха полевая почта. Передача дIахьу Советски Союза турпала Карповс. 18.50 — «Спортлото» тираж. 19.00 — Сийлахь-йоккхача Октябра 60 шу дизарга. Советски Литва. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва Литва Компарте Централни Комитета хьалхара секретарь. Гришкявичус. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Документальни фильмай программа. 21.55 — «Хала хIамаш» яхача циклацара «Радиатор тIа цискъ» яхача телевизионни спектакла премьера. Автор Радионов. 22.45 — ДIалокх «Иверия» яхача вокально-инструментальни ансамбло.

II ПРОГРАММА

17.30 — СССР Конституце проект ювц (нохчий меттала). 17.40 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий, меттала). 18.00 — «ХIара балха денна — дикала Знак». «Электроприбор» заводa коллектив йолча (гIалгIай меттала). Сийлахь - йоккхача Октябра 60 шу дизара хетадаь Нохч-ГIалгIайчура Дагестански АССР доттагIален денош. 18.20 — «Дагестан» яха информационни программа. 18.40 — «Шеча Дагестана» яха телевизионни документальни фильм. 19.05 — «Черкейски ГЭС» яха телевизионни документальни фильм. 19.20 — «Махачкала» яха телевизионни документальни фильм. 19.35 — «Расул Гамзатов» яха телевизионни фильм. 20.05 — «Къона лоамаш» яха фильм-концерт.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолдеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи, фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайптайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 14—19, дийнахьа 25—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхамасекретара — 3-34-38; партийни вахарен культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05209. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5872.